VERBLIJF BIJ DE ZEEROOVERS.

MEDEGEDEELD NAAR HET HANDSCHRIFT VAN DEN EERSTEN STUURMAN
VAN Z. M. STOOMSCHIP WILLEM I, J. A. MULLER, MET EENE
INLEIDING VAN D^r. TH. CH. L. WIJNMALEN.

Door de welwillende tusschenkomst van ons hooggeacht medelid, den heer D. G. E. Wolterbeek Muller, Kapitein-Luitenant ter Zee, werd ter uitgave in dit Tijdschrift aangeboden een handschrift, getiteld: „Beknopt verhaal der stranding van Z. M. Stoomschip Willem I, en de gevaren en tegenspoeden welke de opvarenden der eerst afgezondene sloep tot opsporing en redding naar Timor Dhely hebben doorgestaan.“ Dit verhaal, in 1837 opgesteld door den eersten stuurman van gemeld stoomschip, J. A. Muller, bevat een zeer minutieus bericht van des schrijvers driemaandelijksch verblijf bij de zeeroovers, in wier handen hij gevallen was, toen hij naar Timor afgezonden was tot het zoeken van hulp voor de op de Lucipara verblijvende schipbreukelingen.

Hoewel het stuk weinige, zoo eenige wetenschappelijke waarde bezit en het thans, 40 jaren na de destijds veel geruchtmakende stranding van de Willem I, waarschijnlijk ook niet veler belangstelling wekken zal, kan het echter strekken als eene bijdrage tot de kennis der wijze, waarop de zeeroovers in den Archipel hunne gevangenen behandelden en zelve leefden. Wij laten 't daarom hieronder in zijn geheel volgen, met verandering slechts van taal en stijl, waar deze correctie behoeven, hier en daar met aantekeningen en ook bekort, waar dit kon geschieden zonder de oorspronkelijke, naïve schrijfwijze te loor te doen gaan.

Hier vooraf uitvoerig uit te wijden over de geschiedenis van de schipbreuk der Willem I op de Lucipara, mag wel overbodig heeten. Voldoende zij 't te herinneren dat de voormalige Luit.-Kolonel en Gouverneur der Molukken, F. V. A. de

Stuers, die zich met zijn gezin op gemeld stoomschip bevond, daaromtrent aan den Gouverneur-Generaal een omstandig rapport heeft ingediend, dat, ten vervolge van het ter zake medegedeelde in de „Javasche Courant” van 2 en 23 Augustus 1837, in het nr. van den 30^{en} daaraanvolgende van dat officiële orgaan werd opgenomen onder den titel: „Verhaal van de geleden schipbreuk op de Lucipara's, met het stoomschip Willem de 1^{ste}, Kommandant luitenant honorair Lammeleth.” Dit rapport werd uit het Indische nieuwsblad in de „Nederlandsche Staats-Courant” van 21, 22 en 23 December van hetzelfde jaar in zijn geheel overgenomen; men vgl. ook nog de nrs. van 17 en 21 Oct., 22 en 24 Nov. en 11 Dec. 1837. In 1839 verscheen daarvan eene afzonderlijke vertaling in het Maleisch, onder den titel van: „Tjeritera deri pada toewan Littenan Kolonel De Stuers, prie menjatakan hhal ija kena karam beserta deng'an temannja dan chalatsie deng'an baginda Radja poenja kapal asap bernama: Willem jang pertama di atas karang Lucipara. Pada malam anam hari bolan Mai pada tahun 1837. Tersalin oleh P. P. Roorda van Eijsinga. Tertra di Negrie Breda, oleh Toewan-toewan Broese dan Perséronja, jang tjitakh kitab-kitab. 1839.” in 8^o. IV, 30 blz.

Een verhaal der schipbreuk, ontleend aan het officiële rapport van F. V. A. de Stuers, vindt men eveneens in het werk des heeren J. B. J. van Doren, „Molukko's”, 's Hage, 1852, blz. 74 en vlg., waarin als bijlagen G. en H. mede is opgenomen de tekst a. der dagorder, op de koraalbank (Lucapin Haay), Dinsdag, den 23^{sten} Mei 1837, van F. V. A. Ridder de Stuers, aan de passagiers, enz. van het verongelukte stoomschip Willem I, tot dankbetuiging voor het gehouden gedrag gedurende hun verblijf op die koraalbank; en b. der dankbetuiging van de schipbreukelingen, Klip Lucapin Haay, 8 Juni 1837, aan den Kolonel F. V. A. de Stuers, voor den aanleg en de instelling van alles wat tot hunne redding, enz. heeft kunnen dienen.

Een ander werk van denzelfden schrijver, („Herinneringen en schetsen van Nederlandsch Oost-Indië.” Amsterdam, 1857, deel I, blz. 267 en vlg.) bevat mededeelingen over „de koloniale oorlogsbrik „Nautilus” ter redding van 140 schipbreukelingen op de Lucipara's afgezonden.”

In de hierboven vermelde bronnen vindt men tevens de be- looningen vermeld, welke aan al de personen zijn toegekend

geworden, die onmiddellijk hadden bijgedragen tot opsporing of redding der schipbreukelingen.

De schrijver van het hieronder volgend opstel, J. A. Muller, toen opperstuurman, werd bevorderd tot 2den Luitenant bij het op te richten korps Mariniers; later ging hij over bij het leger in Oost-Indië, waaruit hij met den rang van kapitein werd gepensioneerd.

Na deze korte inleiding geven we aan den steller van 't „Beknopt verhaal“ zelve 't woord.

„Des nachts tusschen 5 en 6 Mei 1837 strandde Zr. Ms. stoomschip Willem I op eene klip ten ZZW. der Lucipara-eilanden of Lucapin Haay, met een vaart van 5 à 6 mijl per wacht. Het was zeer duister en stille zee en, zoo wij nader ontwaarden, hoog water. De pogingen om weder vlot te geraken waren, zoo door de vaart waarmede het vaartuig op de klip was gekomen als door het zeer snel vallend water, allen vruchteloos.

Het aanbreken van den dag leverde voor ons een verschrikkelijk gezicht op. Een onafzienbaar, laag kliprif, waarop nog eene prauw lag gestrand en op een verren afstand eenige kleine eilandjes, was al wat wij buiten lucht en water zagen. De 2e stuurman Kasch werd met de kleine sloep afgezonden om kondschap te nemen of wij ons ook op die eilandjes zouden kunnen redden; en ik met de groote, om te zien of wij ook eenig nut van de gestrande prauw tot redding zouden kunnen trekken.

Ik naderde, zooveel de branding het toeliet, het rif, sprong toen uit de sloep en bereikte, soms wadende, soms zwemmende gelukkig het drooge. Bij de prauw komende bevond ik haar onderliggende zijde geheel verbijzeld en onreparabel. Op het hoogste gedeelte, op den rug van het rif, vond ik eenige ledige jeneverkisten en kranjangs met uien, dat tot een bewijs strekte dat dit gedeelte droog bleef bij hoog water, hetwelk bij mij de hoop deed ontstaan dat deze plek, hoewel slechts van 10 tot 30 voeten breed en circa 150 voeten lang, ons toch voor verdrinken zoude kunnen bewaren, daar waarschijnlijk het schip de zware stooten op de klip niet lang zoude kunnen uithouden.

Met dit, hoewel gering, vooruitzicht op redding en behoud begaf ik mij weder aan boord, waarna de heer Luitenant-Kolonel de Stuers, waarnemend Gouverneur der Molukken, welke zich met zijne familie als passagier aan boord bevond, goed vond de dames en kinderen derwaarts te brengen; het gelukte mij, niettegenstaande de branding vermeerderde, die ongelukkigen op het drooge te krijgen. Met het volgende hoog water waren de pogingen om weder vlot te geraken mede vruchteloos, waarom werd bepaald de levensmiddelen in kleine mate uit te deelen, en met laag water dezelve, alsmede zeilen, sparren en touwwerk, benoodigd tot maken van tenten, op het drooge te brengen.

De kleine sloep was inmiddels des avonds aan boord teruggekomen met het treurig bericht dat de eilandjes door de zware branding en klipreven niet waren te naderen.

Op den 7^{en} werd ik met de groote sloep naar Amboina afgezonden; de hevige Oostenwind, sterke stroom om de West en hooge zee maakten het roeien beoosten de klip en eilanden, dat mij door den kommandant Lambleth was gelast, onmogelijk, waarom ik na eene vermoeiende vruchteloze poging van circa 5 uren besloot bewesten dezelve om te gaan; weder achter het vaartuig langs passeerende werd ik aan boord gepraaid. Met veel moeite aan boord gekomen zijnde, vernam ik dat de kommandant het bereiken van Amboina voor de sloep ondoenlijk hield, en men beraamd had van de rondhouten een vlot te maken, en daarmede zoowel als met de sloepen het rif te verlaten. Ik achtte het zeer gevaarlijk, ja ondoenlijk, op deze wijze eenige plaats te bereiken waar wij op verdere hulp konden staat maken, en zag in, dat, dit beproefd wordende, een menigte onzer, zoo niet allen zouden omkomen.

Het verlichte oordeel van den heer Gouverneur stemde in dit gevoelen met mij overeen. Men zoude echter het vlot alleen maken, om in den hoogsten nood te gebruiken. Inmiddeels werd alles wat tot levensonderhoud kon strekken, alsmede rondhouten, zeilen enz. op het drooge gebracht. Op den 8ⁿ konden wij door de hooge zee en zware branding de sloepen niet gebruiken en hadden het ongeluk, dat de kleine uit elkander werd geslagen. Wij reddden gelukkig het wrak op de klip en de timmerman ging terstond aan het werk om het te herstellen; nog waren de pogingen om rondhouten op het drooge te krijgen vruchteloos, en had het bijna aan eenigen het leven gekost.

Nu werd besloten om de groote sloep naar Timor Deli te zenden, en aldaar hulp te zoeken, hoewel ik van gevoelen bleef en het wel doenlijk achtte Amboina te bereiken. Met algemeene stemmen werd ik tot het doen van dezen tocht gekozen, waarbij ik zou verzeld worden door den 2den Luitenant der Infanterie Rauws. Op den 9n Mei werd de sloep voorzien van een vaatje drinkwater, een zak scheepsbeschuit, eenige stukken dingding, twee dozijn bottels wijn, twee bottels arak, een zeilkompas, patent-lantaarn, kaart, octant, en brandende lont; ik begaf mij voor het laatst naar het drooge, ten einde de laatste orders van den Luitenant-Kolonel de Stuers te ontvangen. Hij gaf mij een order om met den Luitenant Rauws gezamenlijk te handelen en alles aan te wenden wat wij vermeenden dat tot eene spoedige redding doelmatig zoude zijn; een brief in de Engelsche en Fransche talen voor de eerste autoriteit te Deli en eene aanzienlijke som in contanten en Javaansch bankpapier werd mij ter hand gesteld, waarbij Mevrouw de Stuers een doosje voegde, bevattende een snoer paarden en drie kostbare ringen.

Alvorens onze verdere lotgevallen op den beraamden tocht ter neder te schrijven, kan ik niet nalaten den moed en de grootheid van ziel der edele mevrouw de Stuers, ja ook den moed en gelatenheid der andere dames te bewonderen en aan te stippen.

Aandoenlijk was het afscheid tusschen de op de klip achterblijvenden en mij; ongeveer honderd dertig menschen, waaronder vier zwangere vrouwen en eene menigte kinderen waren, hoopten van het welgelukken mijner zending redding te erlangen; onder eene menigte zegenwensen en het storten van tranen der achterblijvenden verliet ik met eene groote schrijftrommel, waarin het bovengenoemde was geborgen, de klip, en gevoelde ook dat tranen mijne oogen ontglipten.

Lang en worstelend was mijn tocht naar boord door de hooge zee en branding. Eindelijk bereikte ik afgemat het schip, waarna ik benevens de genoemde medgezellen mij na een kort, doch hartelijk afscheid van de zich aan boord bevindenden op reis begaf.

De bemanning der sloep bestond uit de navolgende personen: den 2en Luit. Rauws, opperstuurman J. A. Muller, stuurmansleerling W. P. Schroijsensteyn, matroos 1e klasse Loetema, en vier inlanders, waarvan twee matrozen, en een jongen van mij en de ander van Schroijsensteyn. Wij verlieten circa 11 uren het

schip, hadden gedurende den dag en den volgenden nacht bij eene stijve koelte goed weder, sturende ZZW.; met den dage-raad zagen wij Goenong Api of Burning-eiland en passeerden hetzelfde ten 9 ure dicht langs de westzijde; tegen den middag begon de lucht buig te worden, en bij harde windvlagen een hooge zee te loopen. Des avonds ten 6 ure zagen wij flauw het hooge land van Wetter-eiland, stuurden steeds met denzelfden koers door, van tijd tot tijd een rif in het zeil nemende naar gelang van den wind. Ten circa 4 uren in den morgen liepen wij het eiland Wetter nabij en zagen in het WZW. het Dog-eiland, waarom wij westwaarts stuurden. De hooge zee en de zware branding, welke wij op de kust hoorden slaan, maakten onzen toestand zeer hachelijk; te meer daar het stil werd en de sloep veel water innam, zoodat wij in ieder aankomende golf ons graf meenden te vinden. Het gelukte mij echter ten circa 8 ure aan de westzijde van Wetter te geraken, waar wij eene bedaarder zee en tegen 9 uur in den voormiddag doodstilte kregen, waardoor men roeien moest. Tegen den middag kwam weder wat wind, doch uit het ZZW., zoodat wij het in den wind hadden, en langs de kust moesten opwerken en roeien. Tegen 4 ure in den achtermiddag kwam er een oostenwind door, waarmede wij op Poeloe Babi aanstuurden. Wij verheugden ons zoo verre gelukkig te zijn gekomen, en zoo vele gevaren te hebben doorworsteld, hoopten tegen de morgenstond te Deli te zijn, en zagen in onze verbeelding de ongelukkigen op de klip reeds gered. Dan helaas! de vreugde was kort; een hoek van Wetter passerende, zagen wij tusschen een klippenrif en den wal in het verschiet eene menigte prauwen liggen, waarvan ras verscheidene kleine vaartuigen op ons afkwamen. Niet veel goeds van hen verwachtende, hielden wij naar zee; doch de wind ging liggen, het werd dood stil, en onze pogingen om hen met roeien te ontkomen waren, zoo door de zwakke bemanning der sloep als door de snelle nadering der voormelde vaartuigen, ondoenlijk.

Dewijl zij ons met musketvuur naderden, stelden wij ons niet veel goeds van hen voor, en maakten ons tot verdediging gereed; doch helaas! onze wapens zullende verdeelen, werden wij overtuigd dat zij tegen zulke welgewapende menschen als die ons vervolgden niet bestand waren; zij bestonden uit twee mij toebehoorende buksen percussion, waarvan de vijf à zes nog voorhauden zijnde pistons, door langdurige nattigheid en

het zeewater bedorven waren; zij waren dus onbruikbaar. De luitenant Rauws had een koppel pistolen bij zich, doch geene kogels, en die der buksen waren daarvoor te groot; verder hadden wij nog een degen van hem en een sabel, ponjaard en dolk van mij; ook begonnen twee a drie der inlanders in de sloep in het roeien te verflauwen, en aan vader, moeder en hunne gansche familie op Java om hulp te roepen en te weenen. Gaarne hadden wij ons met de weinige wapens wanhopend verdedigd, doch dan was een wisse dood zeker.

De laatste straal van hoop was, ons lot gelaten af te wachten, in de hoop, dat, indien het roovers waren, zij ons wellicht allen of een onzer zouden sparen, welke nog iets ter redding van de op de klip zich bevindenden zouden kunnen doen; wij streken dus het zeil dat toch geen dienst deed; het vuren hield nu van hunne zijde op, en drie naderden ons met eene snelle vaart en onder een woest gejuich; twee klampten op zijde, en een van achter de sloep aan; met opgeheven zwaarden en dolken, gevelde pieken en op ons aangelegde buksen en geweren vroegen zij ons met dreigende en woeste blikken, wie wij waren en werwaarts wij ons begaven. Wij antwoordden een handelsvaartuig te zijn en naar Deli bestemd, dat het doel onzer reis was; zij stapten inmiddels in de sloep, zeggende in slecht maleisch: „daar zijn wij ook te huis, morgen gaan wij te samen“, waarop volgde: „Mana pansenat, mana ampioen“ (waar zijn de Spaansche matten, waar is de opium) terwijl ieder hunner om het eerst de sloep plunderde, zij onze wapens dreigend tegen ons ophieven en zich van onze personen meester maakten, waarover zij een voor ons zeer onaangename strijd hadden, en wij soms door drie à vier hunner aan handen, beenen en hoofd ginds en herwaarts werden getrokken, terwijl zij ons om strijd gelastten dan in gene en dan in deze hunner jonko's te stappen.

Het gelukte mij eindelijk na lang worstelen, en menige klap en trap onder hen te hebben uitgedeeld, hetwelk zij in hun drift niet eens kwalijk namen, met den Luit. Rauws en leerling Schroijsensteyn in de sloep te blijven, waarmede wij onder een afgrijslijk geschreeuw naar den wal werden gevoerd, terwijl ik zelfs mede moest roeien; op dit tochtje trok men ons nog het hemd uit en wilde men ook mijne broek hebben, mij eene andere belovende: doch hiertegen verzette ik mij krachtadig.

Nog trof ik een ouden bekende aan, zijnde een roover, welke naast mij in de sloep zat te roeien; en een ander op

mij wijzende zeide hij : „ini bangsa kruis, doeloe dia di Bancalan“; en toen het woord tot mij richtende, zeide hij met een woe-dend gelaat: „ha loe bangsat bakar Negori, boenoeh orang, nanti di darat“; ik begreep den goeden man wel, wjl hij bedoelde dat ik tot de marine behoorde en, vroeger een kanon-neerboot kommanderende, tegenwoordig was bij de expeditie op Poelo Laut en omstreken, onder den luitenant ter zee 1^e klasse Schuler in 1835, op wiens last toen Bangkalam is verbrand ge worden, en eenige roovers zijn gedood. ¹ Ik verzekerde hem echter dat hij het mis had, en dat ik een handelaar was, doch hij was niet van zijn gevoelen af te brengen.

Ieder kan licht begrijpen dat deze ontdekking en het „nanti di darat“ (wacht maar aan wal) van den roover voor mij niet zeer aangenaam was.

Intusschen naderden wij het klippenrif, en roeiden tusschen hetzelfde en den wal in, waarna wij voor hun opperhoofd, Dato-Kaija genaamd, moesten verschijnen, welke wij in een van

¹ Niet alleen bleef het bij het verbranden van Bangkalam en het dooden van eenige roovers. Meer dan 30 rooversprauwen werden te Bandjermasin opgebracht; meer dan 200 slaven verlost, zoowel Javanen als anderen; vele wapens buit gemaakt. Bovendien werd het grootste gedeelte van den Inventaris gered en Zr. Ms. Koloniale brik *Dourga*, die in 't midden van Straat Laut schipbreuk geleden had.

Bangkalam, een rijkje gelegen op de ZOostkust van Borneo, omstreeks 2°30' ZBr. tusschen de rijkjes Tandjong en Sampanahan, behoort thans tot de zoogenaamde Tanah Boemboe (Zuider en Ooster Afdg. van Borneo). Tot nog voor korte jaren was het een der beruchtste roovers-holen van geheel Straat Mangkassar. De moeielijk toegankelijke Bamoekebaai; de nabijheid van den klippigen Balabalagan Archipel, met hare talrijke reven, het geducht aantal rivieren en kreken dat in de Balikh Papan, Adang, Bamoeke en Kloempang baaien uitmondt; de nabijheid van straat Laut Poeloe; maar voornamelijk het weinige dat zich het N.-I. Gouvernement aan de geheele Oostkust van Borneo in die dagen en nog lang daarna liet gelegen liggen, was de reden dat Bangkalam, Batoe Poetieh en meer van die beruchte roovernesten zoo onverschrokken met hun bedrijf voortgingen. De tegenwoordige Sultan van Koetei stamt af van de vorsten van Bangkalam. Een Bahon Dajaksch vorst van Bangkalam namelijk huwde met eene Dajaksche vorstin van Landong (Boven Mahakkam of Koetei rivier L. O. en benoorden het meer Djempang) en verwekte bij haar 3 zoons, waarvan Poetjan Kernah de jongste, uit het rijk gebannen ten gevolge van een burgeroorlog, de Mahakkam afzakte en een nieuw rijk stichtte op de plaats waar thans Tengarong ligt. Het tegenwoordige hoofd van het rijk Bangkalam, Tjingal en Menoengoel is Pangeran Moeda Mohammed Arip Hah, zetel houdende te Adji-Patti. Het brengt veel vogelnesten op.

kadjang opgeslagen hutje op een van boomtakken gemaakte bali-bali of rustbank vonden zitten. Ras waren wij door eene menigte meest bijna naakte mannen, vrouwen en kinderen omringd, welke allen gewapend waren. Dato-Kaija was een bejaard man, wiens gelaatstrekken en innemend voorkomen geen wreed karakter aantoonde; spoedig werd hij in eene voor ons onverstaanbare taal omtrent ons onderricht, en wij ontwaarden in handen van Manggindanaosche zeeroovers te zijn. Na circa een kwartier uur moesten wij den man, welken ik begreep dat de gestrenge heer en meester van mij, den heer Rauws en Schroijssteijn was, en die zich kapitein Morsadie noemde, volgen. Hij geleidde ons over het scherpe klippenrif naar zijne verblijfplaats, welke geheel afgezonderd van de anderen, en ook de laatste of eerste op de klip was. Men kan licht beseffen dat deze klipwandeling ongeveer een kwartier uur ver, waartoe wij zekerlijk een uur bezigden, voor onze in het zee-water week geworden voeten zeer smartelijk viel; op dit tochtje ontdekte de roover nog twee gouden ringen in mijne ooren, en een aan mijne hand, welke hij mij zeer onzacht afrukte; eindelijk kwamen wij ter bestemder plaatse, waar een „doedoek Toean“ (gaat zitten, heeren) ons zeer norsch toeklonk; op een steen in stede van stoel zaten wij neder. Nu werd er een groot bord gekookte rijst en een paar stukjes uit de sloep geroofde ding-ding ons voorgezet; een „Makan, Sinjoor“ gaf het teeken tot het souper; wij dachten dat dit onze laatste maaltijd was; echter smaakte de rijst tamelijk wel, want wij waren moê en hongerig. Na den maaltijd werd ons een pisang, wat siriewortel en tabak met kalk aangeboden; slechts van den tabak maakten wij gebruik, waarvan wij een weinig in een droog djagong blaadje rolden, en als een cigar rookten, waarna wij bevel ontvingen om te slapen; ons leger was niet benijdenswaardig, op de naakte scherpe klipsteenen, waar de koele noordenwind en een zware dauw ons tot deksel over het naakte bovenlichaam strekte. De zware vermoeyenis deed echter tegen alle verwachting in dezen toestand de afgematte leden den slaap genieten.

Vroeg in den morgenstond waren wij reeds door eene menigte roovers omringd, welke ons, even als de beesten op de markt aan alle zijden bevoelden en betastten, en elkander hunne bewondering om de zacht- en blankheid van ons vel te kennen gaven. Tegen 9 uren kwam onze meester Morsadie, met een gelaat dat woest- en wreedheid kenmerkte, bij ons,

houdende een verbazend groote kris in de hand, en brulde ons een zeer onvriendelijk „Ikoet loe” (gaat mede) toe, en wij, ongelukkigen, waren verplicht weder barrevoets over de scherpe koraalklippen, en, begeleid door eenige welgewapenden, naar het verblijf van hun opperhoofd Dato-Kaija te marcheren, waar tevens het verblijf der meeste roovers was en hunne prauwen, 13 in getal, op het drooge lagen. Met bebloede voeten kwamen wij daar aan, en vonden hen allen gewapend; ook lag er een sampang of kleine prauw gereed, met een dik stuk hout er dwars over, waarop eene groote klewang of zwaard zich bevond, dat, zoo ik van een vroeger gevangen genomen Javaan vernam, moest dienen om ons, zoo niet allen, dan toch mij op aftemaken; want tegen mij was hun haat 't hevigst, eensdeels omdat ik de 1^e persoon in het schip naast den Anakoda of kapitein was, welke naar hun gewoonte altijd om het leven wordt gebracht, en anderdeels, omdat eenigen mij herkenden van bij de vroeger beschreven expeditie te zijn geweest. Men gelastte ons te gaan zitten; door eene menigte hunner omringd, door de meesten veracht en gehaat, door eenigen bespot en door slechts weinigen met een onverschillig oog gadegeslagen, wachtten wij de duistere toekomst af. Eindelijk werden wij in een streng verhoor genomen omtrent de goederen welke zich in de sloep hadden bevonden, en voornamelijk over het goud geld en kostbaarheden, welke in de trommel waren geweest, en door hen die er zich meester van hadden gemaakt, werden verborgen gehouden, om ze niet met anderen te moeten deelen; tot mij werd steeds het woord gericht, en ik gaf hun juist de waarheid op, waardoor ik mij den haat berokkende van hen die het ontvreemd hadden; zij loochenden het echter stoutweg, en stelden alle pogingen in 't werk om mij van het leven te doen berooven, waardoor dan de getuigenis hieromtrent zoude vervallen; dewijl echter mede de andere gevangenen getuigden, dat er goud geld, spaansche matten en paarden in de trommel waren geweest, werd ik door Morsadie geloofd, die in de eerlijkheid zijner makers niet veel vertrouwen stelde. Eindelijk raakten wij van een groot deel nieuwsgierige bezoekers ontslagen, daar er eene vergadering, door op eene groote gong te slaan, werd aangekondigd, waarbij alle Panglima's of hoofden, en andere voorname personen tegenwoordig moesten zijn, en waarin tevens ons lot zoude worden overwogen. Na circa een uur in de brandende zon, met het naakte lichaam, en op een steen zittende

in treurige afwachting te hebben doorgebracht, moesten wij ook in de vergadering verschijnen, alwaar het hoofd van de Tabelloresche rooversprauwen was aangekomen, die zich kaptein Laut noemde; deze man had het wreedste en verraderlijkste voorkomen van allen; hij was vergezeld van twee zijner mindere hoofden, en werd door de Manggindanezen met veel achting, ja zelfs ontzag ontvangen en behandeld. Hij reikte ons vriendschappelijk de hand, en voegde onmiddellijk bij zijne groet, dat wij zeer gelukkig waren in handen der Manggindanezen te zijn gevallen, en niet in de zijnen, dewijl wij dan niet meer zouden hebben geleefd, want dat zij alle blanken zonder vorm van proces om het leven brachten; immers voegde hij er valsch lachende bij, terwijl zijne oogen vreesselijk door zijn hoofd rolden: „zij hebben mijnen vorst, den Sultan van Gilolo, weggevoerd en vermoord.“

Wij hadden vervolgens een kleinen maaltijd van rijst, droog gekookte roode katjang boontjes en geroosterde visch; ik had de eer bij dit gastmaal naast mijnen vriend Kaptein Laut aan of liever op den disch te zitten, zijnde een bali-bali of rustbank. Na den maaltijd kwam de zeekaart, welke zich in onze trommel had bevonden, voor den dag, en ik moest hun de plaats, waar ons schip was gestrand, aanwijzen; reeds hadden zij van de in de sloep geweest zijnde inlanders den naam der klip, bij hen Poeloe Toedjo genaamd, vernomen; en Kapitein Laut wist die zeer goed op de kaart te vinden; ik kon niets dan bekennen dat het deze was; toen ik echter hun moest aanwijzen wat de Noordstreek op de kaart was, viel het mij in hen daarmee te misleiden, en wees ik het Noordnoordwesten aan; en ontwarende dat zij plan hadden zich naar het wrak te begeven, poogde ik hun zulks als ondoenlijk, zoo door den stijven N.O. wind als hooge zee, sterke stroomen en vreeslijke branding om en bij de klip te doen voorkomen. Kapitein Laut dacht, daar hij, zoo het scheen, zeer ondernemend was, het schip toch wel te kunnen bereiken, en vroeg van de Manggindanezen een hunner grootste prauwen ter leen. Hij wilde zich van een 50 à 60 tal geweren voorzien, daarmee de menschen op of bij het wrak afmaken, en dan met den daar te vinden buit naar Wetter terugkomen; mij wilde hij als gids medenemen, en beloofde, op zijn dolk wijzende, dat ik dan wel mijn loon zoude ontvangen; ook raadde hij aan de andere Europeanen maar dadelijk te straffen. De goede ziel maakte mij zijn edel

voornemen al lachende bekend, echter belovende, dat, indien ik hem behoorlijk derwaarts geleidde, hij mij dan ergens, waar een Hollandsch bestuur was, aan wal zoude doen zetten.

Ik wendde alle moeite aan om hem te doen begrijpen, dat het niet mogelijk was, met een ander vaartuig dan juist met een stoomboot derwaarts te gaan; de kapitein beweerde dat hij in zee wel konde komen, en toen zij mijne stipte weigering vernamen en dat ik niet van mijne makkers wilde scheiden, riepen verscheidene hunner: „hij wil niet, vermoord hem maar“ (dia tra soeka, boenoeh sadja); verscheidene krissen zag ik reeds ontbloot, en stelde ik mij al het ijsselijke voor van wreedaardig te worden vermoord. Doch Morsadie liet zijn recht op mij gelden, en verhinderde hen om mij om het leven te brengen, niet uit gevoel van menscheijkheid, maar omdat hij mij nog noodig achtte ten aanzien van de vermiste kostbaarheden uit de trommel; ook waren de Manggindanezen niet zoo genegen om aan den Kapitein Laut een hunner beste prauwen te leenen, zoodat de moord en de reize naar het wrak ten minste voor dit oogenblik werden gestaakt. Nu beval Morsadie ons naar huis te gaan. Vermoeid en door de zon verbrand kwamen wij daar aan. Des avonds kregen wij weder wat rijst te eten en toen alle nieuwsgierige bezoekers waren vertrokken, begaven wij ons op 't harde leger ter ruste.

Den volgenden morgen kwamen zij ons reeds vroeg afhalen, en voerden ons weder naar het andere einde van het rif, waar de Manggindanezen, zoo het scheen, weder vergadering hielden; wij werden echter daar niet geroepen, en brachten dien tijd in de open lucht door; met veel opmerkzaamheid werden wij gadegeslagen, terwijl de om ons heen en weder kruisende gewapende roovers in onze nabijheid fluisterende spraken, en van tijd tot tijd op mij wijzende, de woorden lieten hooren „Bangsa kruis“ en „itoe dia, kapan di boengoeh?“ enz. Ik verwachtte dus al weder dat het mijn leven heden zoude gelden. Eindelijk kwam Morsadie weder terug, en een „poelang-poelang Sinjoor“ deed ons weder naar ons verblijf keeren, alwaar een maaltijd van rijst met een stukje dingding ons wachtte. De bezoekers waren weder zeer menigvuldig, en een hunner bracht een klein weinigje tabak om er cigaren van te maken. Met den avond vingen eenigen hunner 3 a 4 zeeslangen, waarvan zij een soort van pindang kookten. Ons wierd bij het souper een Chineesche kom daarvan uitgereikt, welke wij eerst huiverende, doch later met

smaak nuttigden, waarna wij ons weder ter rust begaven, terwijl wij een zakje djagong of turksche tarwe tot hoofdpeluw, en een kadjangmat om op te liggen hadden gekregen. Circa 7 ure kwam zich Morsadie aan ons vertoonen, die mijn tenurok, waaraan zwaar vergulde ankerknoopen waren en welke nog nieuw was, over het bloote lijf had aangetrokken, voorts een mij toebehoorende sarong, in stede van broek, en een mijner witte zakdoeken op het hoofd; hij had zijn groote kris in de hand, en riep ons toe, op den rok en knoopen wijzende: „Sinjoor saja kapitein, kapitein Morsadie“, waarna hij in een zeer goede luim naar de kadjanghutjes naar de andere roovers ging; circa 9 à half tien ure kwam hij weder terug, scheen door het gebruik van opium bedweld, en was een groot gedeelte der knoopen van den rok kwijt, welke hij zoowel aan de opium had besteed, als aan het spel geofferd.

Op den 14^{en} 's morgens kwam men ons vroeg verrassen met een paar onzer schoenen en een laars; de schoenen werden aan den heer Rauws afgestaan, en de laars tot een bergplaats voor tabak en drooge bladeren tot maken van cigaren enz. gebezigd. Circa 9 ure in den voormiddag kwam er een bezending uit het dorp (waaraan ik voortaan den naam van: de plaats der dicht bij elkander gebouwde hutjes zal geven) om mij te roepen en aftehalen, zeggende door Morsadie te zijn gezonden, welke zich reeds weder in den vroegen morgenstond derwaarts had begeven met de rok aan. Rauws en Schroijsensteyn wilden mij vergezellen, doch zulks werd hun belet, en ik moest alleen mede. Nu veronderstelden wij dat het mijne beurt zoude zijn geworden, om eens even een boodschap in de andere of doodenwereld te gaan doen; ik nam dus afscheid van mijne medgezellen, hun de belangen onzer zending aanbevelende, en te doen wat mogelijk was. Nu volgde ik mijne geleiders, welke mij naar het dorp in de kadjanghutjes voerden, alwaar ik onzen vriend Laut vond, welke met eenige Manggindanaosche prauweigenaars in gesprek was; ik moest in dien achtbaren kring plaats nemen, en de kaart werd weder uit de trommel genomen, mij voorgelegd, en eene menigte vragen gedaan. Laut stelde alles in 't werk om van hen eene prauw te leen te krijgen, en wilde naar de klip, deed mij vele beloften, doch daar zijne pogingen aan beide zijden mislukten, zag ik dat hij boos werd. Bij het weder bergen der kaart ontwaarde ik het rolletje papier in de trommel, dat bestond uit onze orders, den brief aan de eerste autoriteit te Deli en

het bankpapier van den heer Gouverneur der Molukken ten bedrage van f 2250 zilver; ik vroeg op eene onverschillige wijze om het te zien, en smheet het toen weder onverschillig naar hen toe alsof het geen waarde had, nam het nogmaals op, en vroeg het te mogen behouden om cigaren van te maken; eenigen vroegen of dat dan geen geld was, waarop ik hun antwoordde, dat wel is waar ik te Timor Deli daar geld op ter leen konde krijgen, doch dat zij noch ik zelf op andere plaatsen daar iets mede konden uitrichten, waarop kapitein Laut, zeggende: „och geef het hem maar“ hetzelfde naar mij toeschoof, waarna ik het, terwijl ik hunne aandacht door gesprek gaande hield, ongemerkt onder mijne schamele kleding verstopte. Nu kwam ook Morsadie aan en voegde zich bij het gezelschap; kapitein Laut, op mij gebelgd omdat ik hem in het doen van den tocht naar de klip had tegengewerkt, stelde nu eene bij Morsadie krachtige poging in 't werk, om ons in zijne macht te krijgen, namelijk hij wilde ons van de Manggindanezen koopen, en voor ieder onzer een jongen Javaanschen slaaf en een zak eetwaren geven. Hij voegde er lachende bij: „dan zullen wij eens vroolijk zijn en ons met hen vermaken“, reikte hem de hand toe als of de koop gesloten was, en eenigen hunner bij hem verzoekende tegen den avond, zeide hij op mij wijzende: „dan zullen wij met hem beginnen om schijf op te schieten,“ waarop een schaterend gelach volgde; ook eenige der Manggindanezen lachten tot blijk hunner goedkeuring over den fraaien inval van Laut mede. Ik kan niet zeggen dat zijn voorstel mij bijzonder beviel, en zag in mijne verbeelding mijn hoofd en borst reeds als een schuimspaan doorschoten, en de ongelukkigen op de Lucipara klip ten prooi aan een afgrijselijken hongerdood. Peinzende wat nog tot redding te doen was, viel mij iets in dat ook werkelijk tot stand is gekomen, echter voor ons te laat om onze zending te volbrengen, en de daardoor verwachte hulpmiddelen te kunnen aanwenden. Onze heer en meester Morsadie namelijk kwam mij voor zeer hebzuchtig en ondernemend te zijn. Ook van de Manggindanezen het best Maleisch sprekende, dacht mij, was hij ook een der verlichtsten onder hen. Ik wendde mij daarom tot hem, zeggende: indien gij ons wilt dooden, doet het dan maar hoe eer hoe liever, doch dan hebt gij de meeste schade; want als gij ons naar Timor Koepang wilt brengen, zal ik u daarvoor ieder 200 Spaansche matten betalen, dus voor 4 Europeanen 800. Morsadie, van zoo veel Spaansche matten hoorende

spreeken, kreeg een electrieken schok door zijne leden, gaf mij een wenk om te zwijgen, en stuurde mij met een „Poelang, makan Sinjoor“ (gaat heen om te eten, heer) naar huis. Met hoop op redding en vreugde over het geredde bankpapier liep, sprong, kroop en huppelde ik zooveel mijne deerlijk gewonde en bebloede voeten zulks toelieten naar onze verblijfplaats, alwaar ik met vreugde door de anderen werd ontvangen, vooral toen ik hun alles mededeelde wat dien dag gebeurd was, en dat ik hoop op verlossing had. De sobere maaltijd, bestaande uit rijst met eenige schelpvischjes, smaakte ons bijzonder goed.

Circa 4 uur in den achtermiddag kwam Morsadie met het opperhoofd Dato-Kaija bij ons, hij riep al de tot zijne prauw behorende manschappen en ook ons drieën, en liet eene groote mat uitspreiden, waarop wij allen plaats namen, sirie, pinang en wat daartoe behoorde, alsmede tabak en drooge djagongblaadjes voor hen en voor ons brengen, waarvan wij ieder een ci gaartje maakten, en toen begonnen wij te onderhandelen over onze uitlossing. Hoewel ik mij niet op welsprekendheid kan beroemen, moet ik zelf toch zeggen, dat ik mij dien avond en nog verscheidene malen naderhand meesterlijk daarvan kweet. Morsadie begon met te zeggen, dat zij ons niet naar Timor-Koepang, maar wel naar Bima op Sumbawa konden brengen, als sturende zij liever niet door straat Timor, omdat zij daar kort geleden een strooptocht hadden gedaan, en nu bevreesd waren. Ik deed alle moeite om hen toch hiertoe over te halen, doch vruchteloos. Dus Bima was de eenige bereikbare plaats welke het dichtste bij was, waar zich een nederlandsch bestuur bevond. Morsadie vroeg tot losprijs 2000 Spaansche matten, 6 ballen opium en 3 stukken wit linnen voor ons drieën; ik zeide hem dat zulk een prijs bij geen mogelijkheid te krijgen was, maar dat ik kort en goed niet meer wilde geven en kon beloven dan de 800 Sp. matten, en dat hij Morsadie dan de matroos Loetema moest koopen van zijnen heer en mede in vrijheid stellen. Nu waren er die voor sloegen om liever ons naar Manilla te brengen, waar zij meenden dat de blanken zeer duur waren, en men wel 1000 Sp. matten voor één enkelen zoude kunnen krijgen, doch anderen dachten dat het voordeliger was, ons maar aan Laut te verkoopen, zijnde het beter een vogel in de hand dan tien in de lucht. Morsadie zelf en Dato-Kaija wilden naar niets luisteren, indien zij geen opium konden krijgen. Eindelijk na lang over en weder gedane voorstellen en aanbiedingen raakten wij het eens, en ik

beloofde met overeenkomst van den 2^{en} Luit. Rauws, hem voor ons vieren 1000 Sp. matten, 3 ballen opium en nog buitendien eenige kains of sarongs, waarbij nader nog eene bal opium en eenige kleinigheden kwamen als losgeld. Eenigen waren zoodanig in hun schik dat zij ons omhelsden en met den naam van soedara (broeder) vereerden. Deze bijeenkomst liep af naar genoegen van beide partijen, hebbende wij van weerszijden bezworen woord te houden, zullende Morsadie binnen 2 à 3 dagen met ons onder zeil gaan; hij rekende de reis op 8 à 10 dagen; dus in een zoo korten tijd te Bima komende, hadden wij nog tijd om tot redding te kunnen werken der achtergeblevenen, aangezien de hoeveelheid levensmiddelen voor circa 40 dagen genoegzaam was, om de op de klip zich bevindende personen hoewel schaars uitgedeeld, het leven te rekken. Nu hadden wij de volgende dagen alle bespraaktheid noodig om hen te verzekeren dat bij komst op Bima de resident — bij hen Toean Penttor genaamd — onfeilbaar in onzen losprijs genoegen zoude nemen, aangezien zij ieder de voor ons onaangename vraag opperden: indien nu de resident eens niet zoo veel wil betalen? wat dan? waarop zij altijd lieten volgen: dan vermoorden wij ulieden. Wij namen steeds eene geruste houding aan, hoewel ik zelve vreesde dat zulk eene groote som en andere artikelen bezwaarlijk te Bima zouden verkrijgbaar zijn; doch zij moesten maar een onzer aldaar aan den wal doen gaan om het geld enz. te halen, die dan tevens naricht van het ongeluk konde geven, en middelen tot de uitvoering van het doel onzer zending in het werk stellen. Ik legde hun echter alles zoo duidelijk en smakelijk uit, dat zij minder wantrouwend werden en ook ons tamelijk wel behandelden, daar wij tweemaal des daags rijst kregen, waarbij wij bij laag water, niettegenstaande de zon onze ontblootte lichamen schroeide, eenige zeeslakken zochten.

In stede van na 2 à 3 dagen naar zee te gaan, leefden wij 11 etmalen op de klip, welken tijd zij besteedden om hunne prauwen van buiten schoon te maken en te kalken, zeilen te repareeren en ankers, touwen, roeren enz. in orde te brengen, zoodat de vloot een zeilvaardig uitzicht begon te krijgen; wij begonnen in dien tijd al het nijpende onzer armoede te gevoelen; niet het slechte schrale voedsel en logies, maar gebrek aan verfrissching drukte ons het meest, daar dit en het verkeer met de niet zeer zindelijke roovers, ons een

walgelijke plaag berokkende, welke meest met armoede gepaard gaat, en die wij met moeite en vijf, zes malen wasschen en daags te baden, niet geheel konden doen verdwijnen. Langzamerhand begonnen ook de levensmiddelen, waarvan Morsadie in 't geheel niet ruim voorzien was, zeer te verminderen, en wij werden natuurlijk op minder rantsoen gesteld; zulks was gedurende dat wij op de klip waren nog eenigszins door het vlijtige zoeken naar zee-slangen, slakken, krabben en andere schelp- en klipvisch te matigen, doch op de voorgenomen reis stelde ik mij de grootste ellende voor.

Doch alvorens het verhaal der reis met de rooversprauw te beginnen, zal ik vooraf eenige kleinigheden gedurende ons verblijf op het klippenrif bij hen voorgevallen aanstippen, welke toen ons en vooral mij zeer lastig vielen, doch van achter beschouwd lachverwekkend zijn geweest. Eerstens zij gemeld dat Morsadie in drie à vier dagen mijn vroeger vermelde rok met knopen en al aan het spel en opium had opgeofferd, en nu weder naakt liep; voorts dat op zekeren dag een der roovers met een klein fleschje Haarlemmerolie bij ons kwam, hetwelk hij zeide in de trommel te hebben gevonden, en vroeg wat er in was; ik zeide dat het medicijnen waren, en vroeg het terug. Mogelijk, dacht ik, kon het ergens bij ongesteldheid van een onzer dienstig zijn; helpt het niet als men het gebruikt, het zal dan toch ook niet schaden. De man gaf het gewillig terug; zulks bezorgde mij, hoewel ook eenig voordeel, ook zeer veel moeite; het was namelijk spoedig onder hen bekend dat ik medicijnen bezat voor alle kwalen, en ook een doctor, bij hen Doekon genaamd, was, 't geen ten gevolge had dat ik den volgenden morgen bij het opperhoofd Dato-Kaija werd geroepen. Aldaar komende klaagde hij mij dat zijn kind (ongeveer $1\frac{1}{2}$ jaar oud zijnde) ziek was en pijn in de buik had, vroeg mij om Obat (medicijnen). Ik zag mij dus als geneesheer geacht, en was daarmee zoo vereerd, dat ik onmiddellijk om de Haarlemmerolie zond, welke in ons verblijf in de laars was geborgen. Ik veronderstelde dat het kindje wormen had, en liet hetzelfde, na alvorens zelf van de olie eenige druppel in hun bijzijn te hebben ingenomen, ten bewijze dat het geen vergif was, ook eenige druppel met water geven; tot belooning werd voor mij wat rijst gekookt, welke ik met smaak nuttigde, te meer dewijl ik er een klein weinigte zout bij kreeg, hetwelk voor ons steeds

een nog groot gemis was geweest; ook gaf de moeder van het kind mij op mijn verzoek nog circa een halve eetlepel vol, welke ik zoo zuinig en zorgvuldig in een blaadje wikkelde, als een chineesche goudhandelaar maar met mogelijkheid een tail stofgoud in papier doen kan.

Nu werd het algemeen bekend dat ik medicijnen kon ingeven, en ieder dacht dat ik een knap doctor was, en alle zieken konde genezen, waardoor ik op mijne wandeling naar huis in alle hutjes werd binnengeropen, waar zich zieken en gebrekkigen bevonden, en welke mijne geneeskundige hulp verlangden, zoodat ik den eersten morgen groote practijk had. Ik hield mij dan ook zeer ernstig, voelde eenigen den pols, en liet hen de tong zooverre uit de keel steken dat hun de oogen in het hoofd draaiden, en dan den vinger aan het voorhoofd brengende als of ik in diep gepeins over den aard der ziekte verzonken was, hoorde ik, om mij niet te storen, fluisteren door de menigte omstanders: „dia pikir, dia bisa „ (hij bedenkt zich, hij heeft er kennis van) enz.; na die manoeuvres te hebben gemaakt liet ik hen eene dosis van 10 a 25 droppen olie slikken, welke kuur bij hen dan allerbelachelijkste gezichtsvertrekkingen veroorzaakte, zoodat ik soms moeite had ernstig te blijven en niet in lachen uittebarsten. De betaling voor mijne geneeskundige visites bestond dan meest in een weinig tabak, soms gedroogde, soms nog natte bladeren, welke zij aan den wal op Wetter roofden. Was ik dus geneesheer, bij deze eene betrekking bleef het niet. Eene der mij ontroofde buksenpercussion was in handen van een tot de prauw van Morsadie behoorenden roover gevallen, welke van mij volstrekt een wapensmid wilde maken, en mij gelastte om het slot dat à percussion was, in een voor vuursteen geschikt te veranderen; ik verklaarde hem gulweg, dat ik er geen kennis van had; toen wilde hij dat ik pistons voor hetzelfde zoude maken, waartoe hij mij een stuk oud huidkoper, waarschijnlijk van een of ander vaartuig gesloopt, toereikte; ik nam het aan en lag hetzelfde bedaard naast mij bij de buks, het slot en de veerhaak, welke hij tot gereedschap had verstrekt; stond op en ging heen, waardoor hij zoo in woede geraakte dat hij mij de buks achterna smeed, onder het uiten der woorden: „beest, zoo kan ik hem immers niet gebruiken „, en toen ik antwoordde, „zooveel te beter „, zeide hij op zijn verbazend groote klewang wijzende: „wacht maar, ik zal je wel krijgen. „ Het smidshandwerk ging dus niet

door; doch nu moest ik kleedermaker worden. Een der Maugin-danezen die geen woord maleisch sprak, wilde dat ik hem van een der mij toebehoorend hebbende hemden een rok maakte, zooals die Morsadie had gedragen. De goede ziel dacht dat het wel gaan zoude om van een wit katoenen hemd een blauwe lakensche rok met ankerknoopen te maken, dewijl hij van iemand had gehoord dat de blanken zoo slim waren en alles konden. Welke moeite ik ook aanwendde, ik kon niet van hem afkomen, waarom ik aan het hemd van achteren een paar slippen, en van voren zoover afsneed dat het eenigszins naar een rok, doch meer nog naar een bedorven hemd geleeke. Na hartelijke dankbetuiging vertrok hij opgeruimd, met de nieuw gemaakte rok aan.

Eindelijk stond mij de beoefening van een ander niet minder geleerd vak dan kleedermaker voor de deur. Namelijk wichehaar en waarzegger, waartoe het volgende aanleiding gaf. Het octant, dat zich in de sloep bevonden had, was bij de plundering in handen van een Toean Hadjie of priester gevallen — ja, die godgeleerde man had zich ook de moeite gegeven om mede te helpen bij den roof, doch alleen uit liefde tot zijnen naaste, en niet uit hebzucht, om welke reden hij ook het geroofde behield, ten einde ons van den last te bevrijden, het op te passen, te gebruiken of te verkoopen. Deze man nu had van een der inlandsche matrozen vernomen dat dit instrument gebruikt werd om de zon te schieten, waardoor hij verstond dat dezelve even als een geschoten vogel op den grond zoude rollen of vallen, en verder vernomen hebbende dat ik zulks aan boord wel deed, moest ik bij hem komen; hij ontving mij zonder complimenten en zeide zeer norsch, hoewel half lachende: „he! stuurman, passang matta harie” (he! stuurman, schiet de zon.) Niettegenstaande ik in geen zeer vroolijke luim was gebracht door de gedane klipwandeling voor een zoo nietswaardigen bok, wilde ik toch eens zien wat hij wel zoude zeggen als ik hem de zon werkelijk op het water of aan den wal liet zien. Ik deed zulks, en werd wel door 50 nieuwsgierigen omringd, welke mij met open oogen en mond aanstaarden van verwondering, en dan weder naar de zon zagen, of ik haar nog niet geraakt had, en zij nog niet nederviel. Maar toen ik nu den priester door het instrument liet zien, gilte hij van verbazing, sprong drie, vier voet hoog van den grond, en riep tegen de anderen, naar de plaats wijzende waar hij dezelve zag: „daar, daar, op den grond, op het water, ziet gij hem niet? rood

als vuur;” hij hield echter het instrument voor zijne oogen, en wilde volstrekt dat de anderen even zoo goed zonder hetzelfde de zon op die plaats zouden zien. Deze uitspanning werd mij echter te lastig, want alle oogenblikken moest ik komen om de zon te schieten, zoodat ik om daarvan af te komen, het instrument aan een ander die het van mij wilde aannemen, gevende, op de klip aan stukken liet vallen. De priester liet zich zoo tegen mij, als de anderen wien ik de schuld gaf, in eene menigte vloeken en scheldwoorden uit.

Op den 30 Mei passeerde ons een schip dat om de WZW. koerste. De aandoening die wij bij dit gezicht gevoelden was weder roerend, doch op den volgenden was 't dag nog erger en tevens vreesselijk. Er kwam namelijk een schip van meer dan gewone grootte recht op het eiland aanzeilen. De roovers waren daardoor zeer verbaasd, en ras wierd er van prauw tot prauw in de voor ons onverstanebare Manggindanaosche taal geschreeuwd en gesproken; ook wierd ons gelast op het bamboezen dakje achter op de prauw te gaan zitten, waar zich ook Morsadie en eenige andere roovers hadden geplaatst, met ontbloote krissen. De masten van alle prauwen wierden nedergelaten, en angst en vertwijfeling was op aller gelaat leesbaar.

Nadat Morsadie mij lang, stijf had aangezien, en eenige malen gerild als een kat die in 't water heeft gelegen, vroeg hij mij of het een oorlogschip was. Ik zeide dat het wel mogelijk was, en lachte hen uit dat zij hunne krissen tegen een oorlogschip gereed maakten, doch ik had de plank daaromtrent mis, en vernam — hun vragende wat zij met die krissen tegen een schip wilden doen — dat zij die gereed hadden, om bij het eerste schot van dien bodem, op hen gedaan, ons af te maken en over boord te werpen, „want”, zeide Morsadie, „als wij wierden genomen, zoudt gijlieden immers tot getuigen strekken dat wij orang mangoerap (roovers) zijn.” Hij had wel gelijk, want aangezien ik niet gaarne bezijden de waarheid spreek, zoude ik het slecht over mij hebben kunnen verkrijgen te vertellen dat zij brave, eerlijke, weldoende lieden waren. Zijne inlichting was dus niet zeer hoopvol voor ons, en de omstandigheid, waarin wij ons gevoelden te zijn, in 't geheel niet opwekkend; één los schot van het schip dat zeer licht had kunnen gebeuren, had ons ook een steek in de nieren kunnen bezorgen. Gelukkig echter veranderde het schip van koers, en stuurde mede WZW. Naarmate hetzelfde verwijderde, kwam ook hunne bedaardheid terug,

en moed gloeide nu uit hunne oogen. Met gebalde vuisten zagen zij het schip na uit weerwraak voor de geleden angst. En wij hadden den geheelen dag niets te eten, dan een overschot van hunne tafel die waarachtig dien dag niet roijaal was, aangezien de rijst erg was aangebrand door de ontsteltenis, en visch was er niet gevangen; anders hadden wij nog wat graten gehad om na te kluiven, en de kieuwen waren toch meerendeels voor ons. De krissen gingen dus weder in de schede. Den volgenden dag wierd er nogmaals aan den wal water gevuld en ik kreeg met veel moeite verlof om mede te gaan om eens te baden en mij te reinigen. Deze kleinigheid merk ik aan, dewijl zij mij een roerend oogenblik opleverde. Mijn jongen namelijk, met name *Rompot*, een geboren Dajakker, welken ik op Borneo zijnde had gekocht, was ook aan wal met een prauwtje om water te halen; mij ziende, kwam hij tot mij, nam de broek, welke ik bezig was te wasschen uit mijne handen, zag mij daarbij aan met een blik die hoogst medelijden en aandoening kenmerkte. Ik zeide: „laat maar *Rompot*, ik zal ze zelf wel wasschen;“ doch zijn antwoord was: „mijnheer! ik ben en blijf uw slaaf, uw kind. Maar denk toch om mij als U vrij komt. Wat helpt mij een moord van vijf of zes hunner, zij zouden er misschien U voor straffen, daarom zal ik stil blijven tot gij gered of dood zijt. Maar dan!“ hier zweeg hij, wendde zich van mij af, ging naar de andere zijde van het riviértje, stootte drie, vier andere kerels op zijde, en zeide hun: „ik wil die broek hier wasschen, dezelve behoort aan mijn Heer.“

Ik stond steeds naakt tot aan mijn middel in 't water op dezelfde plaats, zag den braven jongen met aandacht aan, en vreesde dat er een slecht gevolg zijner dристheid zoude ontstaan. Doch men liet hem gerust gaan; want ik was zoo getroffen dat de minste aanranding hem op dat oogenblik gedaan, mij in woede zoude hebben gebracht, en zulks had zeker door hunne overmacht voor ons een slecht gevolg kunnen geven.

Op den 2 Juni gingen wij eindelijk onder zeil, sturende westwaarts. Twee dagen waren wij in volle zee, zonder als 't ware land te zien, en kwamen op den derden dag in eene kleine baai ten anker.

Ik had op dien tocht verscheiden malen het genoegen om aan 't roer te zitten, dat eene bezigheid was waardoor ik mij wel vereerd, maar weinig mede gediend rekende, want dan

was het meestal stil, zoodat de zeilen geen dienst deden, en zij allen roeiden onder een uitgespannen mat, terwijl ik met mijn naakten rug aan de vreesselijke hitte der zon was blootgesteld.

Naar mijne gissing waren wij toen op of aan het eiland Pantar, door hen Pantei genoemd; onmiddellijk ging er eene expeditie naar den wal om zooals naar gewoonte kennis te maken, niet met de inwoners, maar met hunne levensmiddelen en goederen. De goede vreedzame bewoners trokken tot in het gebergte terug, waarop men hen (zijnde het land zeer steil) van tijd tot tijd bij hopen van twee tot drie honderd zag te zamen komen. Morsadie die, zooals ik heb ondervonden, als het hem in 't hoofd kwam een halve duivel was, en wezenlijk wel durfde op te treden met de klewang in de hand, scheen echter dien avond er weinig zin in te hebben, en kwam weder terug met slechts twee klappernoten. Ik zeide tegen hem: „wel kapitein, hebt ge niet meer opgedaan?“ Hij scheen in zijn moed gekrenkt en antwoordde: „Mauw ambel lagie, Marie ikot signor,“ (ik wil meer halen, kom gaat mede Heer.) Een uitstapje aan den wal was ons altijd aangenaam zooals licht is te begrijpen, waarom ik ook zijn aanbod accepteerde, en met hem de prauw verliet. De heer Rauws welke ook had willen mede gaan doch niet mocht, riep mij nog toe: „Muller, het wordt avond, ziet maar dat gij weg komt, en denk om den braven gouverneur en de anderen op de klip;“ maar aan den wal komende was ik onder zulk eene sterke wacht van den steeds gewapenden Morsadie, dat ik bijna niet ongehinderd eene kleine behoefte konde doen; hij was bijzonder vriendelijk, noemde mij, broeder, vriend, en alzoo voort. Hij stelde mij voor in een klapperboom die vol beladen was met vruchten te klimmen, en de klappers af te gooien, welke hij zoude opzamelen, en voegde er bij: „kijk goed uit naar de bewoners van Pantei, want dat is een valsch volk; zij zijn met pijl en boog gewapend; als gij ze daarboven ziet zitten, waarschuw mij dan, opdat ik bij tijds met ons prauwtje ontvlucht. Ik dacht: „vriend, ge wilt de kastanjes uit het vuur halen, en laat mij mijn handen branden“, zeide hem niets, dan, half weg de boom opgeklommen zijnde, en mij houdende alsof ik niet verder kon, „kapitein, ge kunt geloof ik, beter klimmen dan ik; de klappers die ge afgooit zal ik wel inpakken, geef mij uw klewang maar, die hindert u misschien.“ Maar de vent was zoo leep om dit niet te doen,

zeggende: „och het wordt al avond, morgen gaan wij weder aan den wal.“

O! had hij eens even gaan klimmen, en mij zijn klewang (een zwaard namelijk) laten vasthouden, dan had ik eens gekeken waar zijn pezen zaten, en daar een operatie aan gedaan die hem waarschijnlijk eenige dagen hevige pijn zoude hebben veroorzaakt; want de gelegenheid was goed; de andere roovers waren landwaarts in, het strand leeg en veilig, en ik en Morsadie een twintig passen in het bosch; misschien is het ook al weer beter geweest dat hij wijzer was. Ook kon ik het denkbeeld om Rauws en de overigen ten prooi hunner wraak te laten, niet over mij verkrijgen, hoewel zij mij evenals ik hun steeds had gezegd: „die kans ziet weg te komen op een beredeneerde wijze, doe het, en red daardoor de ongelukkige schipbreukelingen.“ Kortom, wij kwamen dan weder aan boord te zamen, en kregen van eenige der opvarenden van onze prauw, die nog al wat buit gemaakt hadden, ieder eene djagong en verscheidene klappernoten, waaruit zij het water hadden gedronken. Wij waren zoo hongerig dat de maaltijd ons vrij welkom was, en ook met niet weinig smaak werd genuttigd. Doch onze zwakke maag kon dat eekhoorns-kostje niet verdragen, zoodat wij hevige buikpijnen kregen en onpasselijk werden. De natuur kwam ons te hulp en wij werden in den nacht beter, zoodat wij des morgens al weder trek in koffij met saucijzenbrood hadden.

Nu kwamen de Tabellorezen die wat achterlijk in 't zeilen waren geweest en tevens een prauw hadden genomen, welke met levensmiddelen was beladen, ook ten anker, en de plunderpartijen begonnen met een frisschen moed. Djagongs, een weinig padie en eenige onrijpe vruchten waren de voornaamste buit. Daarmede werden drie dagen doorgebracht, water gevuld en weder onder zeil gegaan.

Wij hadden het meereendeels stil en in den wind, zoodat men langzaam vooruitging, en er veel werd geroeid, en ik natuurlijk weder het genoeg had verscheidene malen in de zon aan het roer te zitten. De geachte lezer zal zich onze gemoedsgesteldheid niet kunnen voorstellen. Van dag tot dag werden wij ellendiger, kregen slechter en minder voedsel, want rijst werd maar heel zelden gezien, en dan nog meest voor den Hadjie of priester gekookt, welke van tijd tot tijd aan boord kwam om een gebed te prevelen voor de een of anderen over-

ledene, ter erlanging van een goede buit of wind; enz.; zulks ging dan al wonderlijk toe; hij kreeg voor zich een groot koperen presenteerblad, waarop een bord lekkere rijst, een stukje visch met een pot drinkwater, en zat dan zoo wat in zich zelf te babbelen, met de handen in de hoogte en de oogen gesloten, welke hij echter van tijd tot tijd zeer begeerlijk op den gereed zijnden maaltijd sloeg. Niemand der roovers bekommerde zich echter om deze plechtigheid, maar zongen, speelden of werkten maar voort.

Als de priester dacht genoeg te hebben gebeden, at hij met den meesten smaak, want die menschen hebben altijd honger. Soms noodigde hij ook wel een ander der roovers om met hem te eten. Men kan ligt begrijpen dat wij hem zulk een maaltijd misgunden, en er ook wel deel aan hadden willen nemen. Eenmaal zelfs dat hij weder bezig was, had ik zulk een trek in de lekkere rijst, dat ik een aanval daarop deed, en het bord stil voor hem weg wilde nemen, doch de man zag het, greep met beide handen het bord rijst, even als een tijger zijn prooi, waardoor hij dan ook, wijl de rijst kookend heet was, zijn vingers brandde, en mij daarbij niet zeer vriendelijk aanzag en niet weinig uitschold. Ik lachte daarom en zeide, dat wij het uit een grapje deden om te zien of hij zijne oogen werkelijk dicht had gehouden. Eenige roovers lachten, en andere bestraffen mij daarvoor, zeggende dat het zonde (bij hen pamalie genaamd) was. Ik zeide dat ik zulks niet had geweten, en het niet meer zoude doen. Dat woord „pamalie“ kregen wij nog al eens te hooren, namelijk als wij achter op de prauw staande, onze kleine natuurlijke behoefte deden; 't mocht niet, dan was het: „Pamalie, Sinjoor, doedoek“ (zonde, Heer, gaat zitten) Ook als wij zoo als natuurlijk, van tijd tot tijd op jacht gingen, waarbij altijd eene goede vangst was, en dan de diertjes levend over boord wierpen, dan was het: „Pamalie Sinjoor, boenoech doeloe“ (zonde Heer, vermoord ze eerst). Ik antwoordde eens dat zulks voor ons zonde was, en gaf er een paar aan Morsadie over, vragende of hij ze dan knippen wilde, dat ik ze zoude vangen. Hij deed het wezentlijk, doch had er toch ook weinig plezier in, en stond op, keek mij met een verwonderd gelaat aan en ging heen. Onder zeil zijnde, mochten wij ook niet fluiten, maar wel zingen en schreeuwen, hoe meer des te liever; vooral als het stil was, dan was de kreet: „timor, timor da-

tang timor" (oost, oost, kom toch oost, de oostenwind namelijk); ook als zij roeiden, was het zingen, hetwelk wij dan gezamenlijk deden, voor ons liever dan mede te roeien; hierdoor waren zij zeer in hun schik, en menigmaal kregen wij ter belooning een stuk djagong of laboe: zoodat wij evenals de liedjeszangers zongen om iets ter verzadiging van onzen vreeselijken honger te erlangen. Bij het eiland Andonara werd er weder een prauw genomen en twee menschen; een van hen kwam des avonds onder den wal bij het eiland Flores ten anker liggende aan boord, en verhaalde ons dat hij van Bouton was, nu pas geleden van Amboina kwam, alwaar hij een pas had gehaald; en dat aldaar juist bij zijn vertrek de heer gouverneur en andere menschen waren aangekomen, welke met hun schip verongelukt zijnde op Po Toedjoe (zoo werden de Lucipara's bij hen genaamd), van daar waren gehaald met een ander schip. Ik geloofde den man niet, en veronderstelde dat de roovers hem hadden gelast om zulks te vertellen, ten einde wij gelatener zouden zijn, en hen bij vertraging der reis, niet zoo zouden lastig vallen, om voortgang te maken; waarom ik hem vroeg, hoe de schipbreukelingen er dan wel uitzagen, waarop hij zeer duidelijk den heer Spreuwenberg beschreef, zeggende dat er een heer met slechts een hand ook bij was; dezen herkenden wij voor den heer Spreuwenberg, een der passagiers welke aan de linkerhand eenige vingers miste, en alzoo dezelve in de mouw van het buis of hemd verborg. Nu was onze vreugde groot; wij gaven elkander de hand, en met de oogen vol vreugdetranen, sloegen wij onze blikken ten hemel, en dankten den Almachtige voor zijne gezonden redding aan de ongelukkigen op de klip.

Nu ging onze reis nog trager, want hoewel wij steeds hen bleven aansporen, was het antwoord: "gij hebt nu toch geen haast en hier een goed leven." Op het eiland Flores schenen zij niet aan wal te durven gaan om te stelen; wij zeilden er echter soms zeer dicht langs, waardoor het menigmaal gebeurde dat de pijlen der bevolking op ons afgeschoten aan boord en over onze prauw vlogen. Alweer werd daardoor de ellende grooter, want niet alleen dat de mondkost verminderde, maar het water raakte ook op, wij kregen tweemaal daags een siokje om de karig uitgedeelde en slechte spijs door te slikken. Eindelijk kwamen wij in een kleine baai ten anker, en er werd met de inwoners aan den wal onderhandeld,

en verlof bekomen met hen ruilhandel te drijven. Sterk gewapend en in groote menigte ging men nu aan wal, om voor oude parangs, pieken, zelfs voor geweren, kleedingstukken enz. djagong, rijst, laboe, suikerriet, tabak enz. te koopen. Bij ons was de keuken schraal, want Morsadie had niet veel, en voor 't geen hij wilde ruilen, wilde hij te veel hebben; op de andere prauwen kwam nog al wat aan boord, en menige medelijdende ziel van hen gooide ons nog wel bij het passeeren onzer prauw een turksche tarwe toe. Ook dronken wij hier eens een soort van palmwijn, welke door ons werd gekocht van Osman (ook een slaaf der roovers) voor een zijden doek, die aan Schrooijenstein toebehoorde, en om het lijf gebonden zijnde, door ons was bewaard gebleven; dit was nu het laatste wat wij op de oude lompen na, waarin onze broeken of sarongs waren veranderd geworden, hadden.

Op zekeren nacht ontstond er eene hevige zeebeving, waardoor onze prauw een vreeselijken schök kreeg. Met een afgrijselijk geschreeuw ontwaakten de slapende roovers, en na zich onmiddellijk met kris en klewang gewapend te hebben, sprongen zij op, eenigen zelfs grepen ons met dreigende blikken aan. De maan scheen helder; wij in onzen ellendigen toestand, in een liggende houding, en de van ontsteltenis en angst woedende roovers, gewapend voor en op ons. Het was een vreeselijk schouwspel, want steeds waren zij bevreesd, of door ons, dan wel door de inwoners van Flores te worden overvallen. De rustige houding waarin wij waren, alsmede het aanhoudend slingeren der prauw en het toeroepen van de andere prauwen, wat de oorzaak was, deed hen weder tot bedaren komen, en eenigen gingen morrende, anderen bevreesd zich weder ter rust begeven. Dit voorval reeds dien nacht voor ons onaangenaam, had bijna nog onaangenamer gevolgen gehad. Eenige bijgeloovigen namelijk veronderstelden dat dit natuurverschijnsel door ons bijzijn onder hen was ontstaan, en vonden het raadzaam ons hoe eer des te liever aan den wal te verkoopen, opdat hun toch in Godsnaam geen ongelukken mochten overkomen. Den volgenden dag werd er druk over ons aan den wal gehandeld, waartoe zij als monster der koopwaar den matroos Loetema bezigden, die steeds met hunne prauwtjes mede naar den wal moest roeien; van tijd tot tijd schreeuwden ons eenigen van den wal komende en ons voorbijgaande roovers toe: „Sinjoor, morgen gaat gij naar den wal, wij hebben u verkocht aan de Kaffers,

zij zullen u smakelijk opeten." Voor dit laatste waren wij minder bevreesd, maar het eerste was zeer licht mogelijk, ja zelfs waarschijnlijk. Eenig verschil in den koopprijs deed echter den koop niet doorgaan, men wilde slechts 500 stuks djagongs of turksche tarwe voor ons geven, en Morsadie wilde 1000 stuks voor ieder hebben. Den volgenden morgen kwam weder kapitein Laut zich bij ons voegen, wien men zijn vroeger gedaan aanbod herinnerde, om ons te koopen, en dan zich gezamenlijk met ons te vermaken. Doch, of zijn voorraad van levensmiddelen zulks niet meer toeliet, dan wel, dat zijne wraakzucht gematigd was geworden, daar hij ons dagelijks van nabij had gezien, wat hiervan zij, hij had geen zin in den aankoop. Nu kwam nog eens Dato-Kaija aan boord ten einde nogmaals over den losprijs te onderhandelen, zeggende dat wij nu spoedig op de plaats onzer bestemming zouden komen, of wij nog genegen waren woord te houden omtrent het beloofde, en dat wel voor ons drieën, want Loetema zag hij geen kans terug te krijgen; ook moest er nog een koiang rijst bijkomen. Ik verklaarde hem ronduit, dat wij geen katje rijst er meer bij wilden doen, en indien zij ook Loetema niet loslieten op Bima, zij dan geen wichtje zwaar opium zouden hebben. Nu dreigde hij ons dan aan Laut te zullen verkoopen, ten einde geen moeite meer met ons te hebben. Wij zeiden dat het goed was, waarop hij vroeg: "weet gij dan wel dat hij ulieden vermoordt?" Wij antwoordden dat het ons onverschillig was, want dat wij, nu gehoord hebbende dat de menschen op de klip gered waren, voor ons ellendig leven niet eens zoo veel moeite, dagelijksche angst en gebrek wilden doorstaan; eindelijk zakte hij wêér bij, en beloofde omtrent Loetema alle mogelijke moeite aan te wenden, waarna hij vertrok, en wij des avonds deze plaats gezamenlijk verlieten.

Na twee dagen kwamen wij weer in een andere baai, alwaar weder met de inlanders gehandeld werd, en eenige levensmiddelen werden ingeruild. Ook gingen hier eenige knoopen van mijn rok aan wal, ten einde dezelve voor rijst enz. te verruilen. In de vorige baai had men tijding gekregen dat Daijang zeer nabij was, waardoor zij vreeselijk waren ontsteld geworden, en terstond twee kleine prauwen hadden afgezonden om bericht van hem in te winnen; men kwam hier terug en berichtte dat hij slechts twee dagreizen achter was; dit deed de ontsteltenis niet weinig vermeederen, en nu

werd er met kracht levensmiddelen ingezameld en alles spoedig tot een lange reis gereed gemaakt. Ook moest er nog een diefstal gepleegd worden; men had namelijk de inwoners uitgelokt, een menigte levensmiddelen aan het strand ten verkoop te brengen. Deze argelooze menschen brachten een menigte djagongs, eenige padie of rijst enz. De roovers gingen in grooten getale naar den wal, kochten en ruilden voor wapens, kleederen enz., doch behielden het geaccordeerde voor den koop prijs zoolang in handen, totdat alles in hunne prauwtjes was gebracht, zich houdende of zij de verkoopers niet vertrouwden; op een onder hen afgesproken sein werd onder een vreeselijk geschreeuw en gejoel de aftocht met hunne prauwtjes bewerkstelligd, nederstootende en houwende wat hun zulks durfde verhinderen. Dien avond was er voor ons ook niet weinig te werken, want de in allerijl overgenomen djagong, moest nog worden afgedopt, in zakken gedaan en geborgen worden; zulks was een werkje voor ons, terwijl de anderen de prauw onder zeil brachten en roeiden, om met de meesten spoed weg te komen. Die doppartij bezorgde ons een menigte blaren in de handen en vingers, maar verschaftte ook ons een goeden maaltijd, want hunne drukte en de vallende avond gaven ons eene goede gelegenheid om menige handvol zoo rauw weg naar binnen te sturen. Nu ging het weer als naar gewoonte, stil, langzaam en eentoonig tot op zekeren morgen een kleine prauw ons ontmoette. Wij waren juist zoo wat vooruit, en alles werd tot het gevecht gereed gemaakt: de krissen in den gordel, en de klewangs uit de schee. Morsadie was zelfs aan 't roer met een moedig en tevens angstvol gelaat. Wij kregen last om te gaan liggen, ten einde niet bij 't schieten van de andere prauw te worden geraakt. Deze deed een los gewerschot en rolde 't zeil op. Ook werd van onzen kant 't zelfde teeken gegeven, waaruit aan beide zijden scheen te worden verstaan dat zij roovers waren.

Na eenige onverstaanbare woorden, onder allerlei wonderlijke gebaren, kwam men elkander nabij. De andere prauw was zeer klein, bemand met slechts zeven man, allen van een zeer strijdhaftig, wreed en fors voorkomen; eenigen hadden verscheidene groote lidteekens, zoo van schoten als houwten op hun gezicht en lichaam en behoorden tot de Tabelloreesche natie. Na op zijde bij ons te zijn gekomen, werd er van weerszijden naar nieuwstijding vernomen; vooral vernamen de Tabellorezen waar zich kapitein Laut bevond, aan

wien zij een commissie schenen te hebben. Ook verhaalden zij aan de Manggindanezen dat zekere Toean Sariph door het gouvernement was overvallen geworden en gevangelijk weggevoerd. Zijne vrouw en kinderen waren in de wildernis ontvlucht en zijne verblijfplaats Batoe Poetie ter oostkust van Borneo was verwoest geworden, terwijl vele roovers waren vermoord geworden, en hun have en goed verwoest en geroofd was ¹. Na dit verhaal, hetwelk bij de Manggindanezen veel schrik, angst en ontsteltenis teweegbracht, liet de Tabellorees er op volgen: „Maar gijlieden schijnt toch ook gelukkig te zijn, op ons wijzende, dat gij daar Europeanen hebt; vermoordt gij die niet onmiddellijk uit wraak voor het aan Sariph gedane leed? „ De vlamme blikken der roovers, de ontsteltenis en gramschap zouden hen daartoe brengen, en alweder was oogenschijnlijk onze dood zeker. Hunne steeds nog gereed liggende wapens, de vergramde op ons geslagen blikken, en de aanvuring van de Tabellorezen, dit alles maakten ons in geene stemming, om bijzonder vroolijk te zijn. Echter beperkten zij hunne wraak, en slechts met eenige scheldwoorden kwamen wij voor dit oogenblik vrij, zijnde Morsadie van gevoelen dat, alvorens iets met ons aan te vangen, men eerst daaromtrent met

¹ In 1838 werd Batoe Poetih op de NOKust van Borneo omstreeks 1° 20' NBr. gelegen, door den Kapitein ter zee Anemoet met de oorlogschepen *Heldin*, *Siera*, *Krokodil* en *Castor* getuchtigd, de Solosche rooverhoofden van Shariff Takola (bij de roovers algemeen bekend onder den naam van toean Sarys) gevangen genomen, en vele roovervaartuigen vernield, en een tractaat met Berou en Sembalioen gesloten. De tuchtigingsexpeditie werd uitgezonden omdat de Solosche Shariff met 100 vaartuigen de Korau of Berou rivier in 1833 binnengelopen zijnde, aldaar alles weggeroofd had wat los en vast was; daarna naar Batoe Poetich was getogen en onder allerlei bedrieginger de dochter — Pangeran ratoe — van Sultan Radja Alam van Tandjong (Scin balioen) gehuwd had; zich verder eigendunkelijk te Batoe Poetih had nedergezet en de vaarwaters aldaar door zeerooverijen onveilig maakte.

Het tractaat met Berou (goenoeng Teboer) 27 Sept. 1834 gesloten, bepaalde dat Berou en Batoe Poetih als overwonnen door de Nederlandsche wapenen, in leen zouden worden afgestaan aan den Sultan van Berou. Bovendien moest Z. K. H. elk jaar een gezantschap naar Mangkassar zenden. Eene bepaling die al zeer slecht opgevolgd werd, zoo zelfs dat in 1844 de Gouverneur voor Borneo Lublink Weddik de Luitenant T. v. Capelle, Adjudant van den G. E. C. M. P. Merkus naar Berou afzond om de tractaten met dien van Salstaat te bevestigen en de Berousche landen meer onder direct gezag te doen ressorteren.

Dato-Kaija en de andere rooverhoofden moest raadplegen. Geen woord werd ons toegesproken, en met een grijnzend gezicht werden wij door allen gadegeslagen. De lezer zal licht kunnen beseffen, dat deze onzekere toestand allerellendigst voor ons was. Nadat de Tabelloreesche roover van een halve zak djagong was voorzien geworden, vertrok hij, zijne koers oostwaarts volgende. Tegen den avond kwamen de andere prauwen om en bij ons, en nu werd wel vijftigmaal het verhaal omtrent toean Sariph herhaald, en daarbij op ons gewezen, over ons gesproken en beraadslaagd wat met ons te doen. Natuurlijk niet veel goeds. Den volgenden dag kwamen de voornaamste hoofden verscheiden malen aan boord onzer prauw. Doch het scheen, dat een zeker ontzag, dan wel de beloofde losprijs hen wederhield ons zonder overweging van kant te maken. Gedurende twee à drie dagen werd er echter nog druk over ons gesproken, en vooral bij elke naderende prauw, welke wat achter was geweest, en ons nu inhaalde. Echter raakte men aan het vreeselijk verhaal gewoon, en wij werden weder oogenschijnlijk op den ouden voet, echter met een gemaakte vriendelijkheid behandeld.

Naar mijne gissing bestond daartoe de volgende reden: zij zouden zich op ons willen wreken, en toch den losprijs zien te krijgen, hetwelk, zoo wij nader bemerkten, ook zoo was. Echter is er van onzen kant voorzichtig gehandeld, en zij hebben hun doel daarin niet bereikt. In dien onzekeren toestand naderden wij Comodo, alwaar op zekeren morgen onze prauw op zijde der grootste, die van Dato-Kaija namelijk, roeide. Al de zieken, gebrekkigen en kinderen gingen daarop over, zelfs de nog voorhanden zijnde levensmiddelen, en alles wat voor eenige dagen kon worden gemist. Hiervoor kwam in de plaats negen andere frissche wel gewapende roovers, benevens eenige geweren en twee lilla's, levensmiddelen voor drie à vier dagen, zoodat de prauw nu twee en twintig koppen, alle mannen met ijzeren handschoenen, sterk was; in dien tusschentijd maakte ik een bezoek aan boord van de groote prauw bij Dato-Kaija, de ratoe of zijne vrouw, en andere vrouwen, hetgeen mij noch eenige tabak en een paar stukjes papier tot maken van cigaartjes deed erlangen. Ook Dato Kaija was bijzonder vriendelijk, gaf mij nog een bewijs van eenig menschelijk gevoel van medelijden. Hij was namelijk getroffen door den ellendigen toestand waarin ik mij bevond; de bruin verbrande rug, borst en andere

deelen van mijn lichaam, welke ik met de schamele lompen welke nog tot dekking mijner schaamte strekten, niet had kunnen bedekken, deden hem een „kassian Sinjoor“ (medelijden met u Heer) ontglippen, en aan zijne vrouw last geven, mij een broek en chineesch opperkleed te geven; de eerste was wit, en op inlandsche wijze gemaakt, doch het laatste kleedingstuk van blaauw katoen, naar den chineeschen smaak, waarschijnlijk van een vroeger door hem gevangen en vermoorden chinees afkomstig. Ik was er bijzonder mede in mijn schik; ik kon mij niet weerhouden, de oude en onreine vodden, die ik had over boord te werpen, en, na goede reiniging, voor zooverre zulks met zeewater mogelijk was, trok ik de nieuwe aan. In die kleedij zag ik er al wonderlijk uit, en wist door ongewoonte niet hoe of ik het had, en kon niet nalaten mij elk oogenblik aan alle kanten te bekijken. Na nu nog eenmaal met Dato-Kaija te hebben gesproken over onze gemaakte overeenkomst, waarbij hij mij nogmaals op het hart drukte woord te houden, zullende wij anders onfeilbaar vermoord worden, alsmede alle andere Europeanen, welke later in hunne handen mochten vallen, namen wij afscheid van elkander, waarbij geene zegenwenschen ontbraken. Er ging inmiddels een kleine prauw om Loetema van de prauw waarop hij was te halen, welke dan ook spoedig bij ons kwam, en zeer blijde was. De arme man had ook de hardste mishandeling van ons allen ondergaan. Nu ging onze prauw alleen op het eiland Comodo aan, waar wij een smalle straat, welke het eiland geheel in tweeën scheidt, inroeiden, terwijl in het midden alwaar eene kleine baai is, ankerden. Hier vonden wij nog een rooversprauw liggen, welke echter 's avonds onder zeil ging. Des morgens werd alle zwaarte uit onze prauw aan wal gebracht, en de prauw aan 't strand gehaald, ten einde goed schoon gemaakt te worden, waarmede den gantschen dag werd doorgebracht, want den volgenden morgen moesten wij weder weg. Tegen den middag kwam er weder een rooversprauw bij ons ten anker, alwaar onze heer en meester Morsadie een bezoek ging maken, en mij uitnoodigde mede te gaan, zeggende: „aldaar is een Spaansche vrouw aan boord, welke u wil spreken“. Ik had hem namelijk eens verteld dat ik in Spanje was geweest, en spaansch konde spreken, hoewel mijne kunde in die taal zich slechts tot eenige woorden bepaalde, welke ik nog had onthouden van het geleerde ter loops tijdens mijn verblijf in de Middellandsche zee. Zijn aanbod nam ik met graagte aan, daar ik wel dacht, dat

daarbij mogelijk nog wel een handvol djagongs of rijst, dan wel een weinigje tabak zou overschieten. Ik had mij daarin ook niet bedrogen; ik werd bovenmate vriendelijk van de gastvrouw, ja zelfs van den roover, haren man, ontvangen. Zij verhaalde mij in 't maleisch dat hare geboorteplaats Manilla was, en nog kind zijnde met eene prauw over zee stekende, met hare ouders door de zeeroovers gevangen genomen, bij hen opgevoed, en eindelijk dezen haren man ten deel gevallen was. Een enkel Spaansch woord van mij bracht haar in vervoering, en deed haar met tranen in de oogen aan geboorteplaats en betrekkingen denken. Inmiddels werd er een smakelijke maaltijd gereed gemaakt, bestaande in rijst, geroosterde visch en schildpadeieren. Ik had de eer met de Manillasche schoone, haren man en Morsadie aan den disch te zitten, op de oostersche wijze met de beenen gekruist; deze maaltijd was de eerste en smakelijkste in 64 dagen dat ik mij met behoorlijk menschelijk voedsel verzadigde. Leed, ja van harte leed deed het mij dat mijne arme medgezellen geen deel er aan hadden kunnen nemen. Na den maaltijd maakte de goede gastvrouw een cigar voor mij op de Spaansche wijze, namelijk een weinig tabak in een stukje papier gerold, en terwijl Morsadie en haar man een partijtje kaart speelden dat veel naar Solo geleek, bleven wij nog wat kouten, waaronder zij mij zeide, dat zij medelijden met mij had en dat het haar leed deed, mijn rug, armen en beenen zoo door de zon verbrand te zien, en dat zij mij daarom gaarne een badjoe (buis) wilde geven, als ik zulks van haar geliefde aantenemen, waarbij zij voegde, dat zij hoopte dat ik haar aanbod niet ten kwade mocht duiden, en er toch niet door beleedigd was, want ik zoude nu weldra weder vrij zijnde een rijk man worden. Ik gevoelde mij getroffen door de gulle aanbieding, en rekende deze hoewel in ellende en vernedering levende vrouw een edele gevoelige ziel toe, nam in dank haar aanbod aan, en verliet met Morsadie, die de partij uit had, hunne prauw, terwijl ik eerst den volgenden morgen het beloofde buisje zou krijgen. De tijd viel ons dien dag vreeselijk lang, zooals licht is te begrijpen; wij leefden nu tusschen hoop en vrees, en hadden het vooruitzicht op verlossing of dood nabij. Des nachts werd er weinig gerust, maar alles weder in de prauw gebracht; ook hadden wij het genoeg rijst of padie te stampen. Met den dageraad was het hoog water, en werd de prauw vlot gebracht, men roeide op zijde eener

andere prauw en nam daarvan nog twee mannen met geweer gewapend over. Ook ik kreeg het den vorigen dag beloofde buisje van de Manillasche dame, en wat vreugd! toen ik hetzelfde ontrolde, herkende ik mijn eigen rok welke Morsadie aan haar man had verspeeld en waarvan ik in 't begin van mijn verhaal reeds melding heb gemaakt. De knopen waren er echter af, en de voering er uit. Hij was wel verkreukeld, maar pas nieuw geweest en dus nog te herstellen. Nu nam men afscheid, en roeide naar Sumbawa. Dien dag hadden wij veel stilte, met kracht werd er geroeid, des avonds kwam er wat zuidenwind door en wij passeerden daarmede Wera, eene plaats ten oosten van Bima gelegen, alwaar de rooversvloot ten anker lag. Na nogmaals met elkander te hebben gesproken, roeiden en zeilden wij door, en circa half acht des morgens ankerde onze prauw in de monding aan de oostzijde van Bima's baai. Nu werd er volop voor ons rijst gekookt, ook nog om mede te nemen voor degenen welke naar Bima zouden gaan om den losprijs te halen. Er werd besloten dat de Luit. Rauws deze zending zoude volbrengen, en dat de matroos Loetema mede zoude gaan om te helpen roeien; ik schreef met een bamboezen stokje en chineesche inkt een brief aan de 1^e autoriteit te Bima, en de heer Rauws kleepte zich aan. „Aankleeden?“ zal de lezer vragen; ja, op de volgende wijze: kapitein Morsadie leende ZijnEd. eene inlandsche broek, welke hem even tot aan de kuit kwam, ik moest mijn rok zonder knopen geven, welke over het naakte lichaam werd aangetrokken, en van voren dicht gehouden door een oude paardencingel, welke de heer Rauws nog steeds had behouden, en als een gordel had gebezigd; voor hoofddekseel mijn oude lakensche muts, waaruit de bodem was verbrand bij het djagong braden, wanneer wij die muts hadden gebruikt om de pan dicht te dekken, ten einde de door het branden opspringende djagongs niet te verliezen.

Toen de heer Rauws gereed was, werd hem nu nogmaals voorgehouden, dat hij op den derden dag voor het middag was, terug moest zijn; in 't tegenovergestelde geval zoude ik worden vermoord, en de heer Schrooijenstein de ooren worden afgesneden, en naar Saleijer worden gebracht. Ook mocht gedurende al dien tijd geene prauwen of vaartuigen uit de baai komen, vooral geene kleine prauwtjes, als zullende zulks als verraad worden beschouwd. Nog mocht de heer Rauws met niet meer dan eene prauw, benevens hun prauwtje terugkomen, of zulks kostte ook

weder mijn leven. De geachte lezer zal zeer licht beseffen welke angstvolle twee dagen wij doorbrachten die als gijzelaars achterbleven. Hoe licht hadden er niet eenige visschersprauwtjes de baai uit kunnen komen, of wellicht een of ander handelsvaartuig naar zee komen zeilen; dit alles had mij het leven gekost. Gelukkig echter kwam er niets uit of in de baai gedurende dien tijd. Dagelijks, ja alle oogenblikken had ik nu het onaangename van telkens te hooren: als nu de heer Rauws niet terugkomt, wat dan? En indien de Toean Pettor (resident) nu eens niet zoo veel wil geven, wat dan? en dan volgde er altijd op: dan vermoorden wij u. Ik hield mij dan altijd zeer bedaard en gerust, niettegenstaande ik zelf bevreesd was, of alles wel zoude gelukken. Echter troostte ik mij, dat nu toch deze twee mannen waren gered, en men toch eenig naricht van ons had, en hoopte nog bij nacht met Schrooijenstein stil door zwemmen ons te redden. Doch, de kerels pasten daar al te wel op, en sliepen 's nachts niet, en hoewel het helder lichte maan was, lagen zij met ellebogen en knien op ons, uit vrees dat wij hen zouden ontsnappen, of dat zij zouden worden overvallen, natuurlijk altijd met de bloote kris en klewang. Den morgen van den tweeden dag bracht men door met de wapens schoon te maken en opnieuw met vergif in te smeren, waaronder de roovers zich vermaakten met mij in hun midden te doen nederzitten, en bij wijze van exercitie te toonen hoe zij mij naar de andere wereld zouden zenden, indien de heer Rauws niet terugkwam op den bepaalden tijd. De een voor den ander zette mij een kris op het hart, achter in den rug of achter in de linker zijde, terwijl anderen mij hun klewang op den schouder of in de nek lagen en onder elkander discusseerden wat de beste steek of houw was. Eindelijk staakte men dit onaangename spel, dewijl het anker der prauw was losgegaan; de moordinstrumenten werden geborgen, en men roeide naar een ander plaatsje buiten de baai, alwaar eenigen zich aan wal begaven en jacht op eenige karbouwen maakten. Zij kregen er echter geen. De volgende dag was de dag van beslissing, waarop ik verlossing of den dood wachtte. 's Morgens zeer vroeg werd het anker gelicht en weder in de baai geroeid, hetwelk onuitsprekelijk veel moeite koste, daar de wind sterk uit het Zuiden, en de stroom tegen was. Na met de meeste inspanning van krachten circa drie uren te hebben geroeid, gelukte het toch, even binnen aan de oostzijde der baai te ankeren. Nu werd alles tot 't ge-

vecht gereed gemaakt, om bij aanval zich te kunnen verdedigen, de geweren geladen, pieken en klewangs ontbloot en de krissen in den gordel. Zoo werd het negen uur, en wij kregen mede aandeel in de laatste djagong die aan boord was, en die gebrand zijnde, onder kouten, en bezwarende aanhalingen omtrent het al of niet terug komen van den heer Rauws werd genuttigd. Eindelijk meenden eenige der scherpzichtigen eene prauw te zien aankomen, en eene luide vreugdekreet van hen weergalmde door de lucht. Morsadie had daarop in een wip zijn witte broek uit, welke aan een mast werd vastgemaakt, en helder uitwaaide, tot sein dat wij er waren. Tot verblindings toe staarden wij zoowel als de roovers, naar het punt waar men de prauw had vermeenen te zien, doch welk eene teleurstelling, het was een oude boom welke de baai uitdreef. Dit werd door hen als een slecht voortteeken beschouwd, en ras was aller gelaat met een floers van wreedheid overtoegen, terwijl Morsadie mij met vlamme oogen den dood aanzeide, en, naar de zon die al mooi hoog rees, wijzende, mij opmerkte, dat ik nog maar weinig tijd had; ik hield het er echter maar bij, in 't geheel niet bevreesd te zijn, dat de heer Rauws met het noodige niet zoude terugkomen; doch begon zelf toch minder hoop te voeden, als ik wel bij zijn vertrek had, en beraamde met Schrooijenstein, welke daartoe ook zeer genegen was, om op het uiterste punt het overschot van ons rampzalig leven zoo duur mogelijk te verkoopen. Doch op eens circa 11 ure hoorden wij weder met vreugde uitroepen: daar komen prauwen! daar komt Rauws! en werkelijk er kwamen twee prauwtjes op ons aanzeilen uit de baai. Nu waren dadelijk alle kwaadaardige in vleierende wezenstrekken veranderd, en eenige der roovers gaven ons de hand tot blijk hunner vreugde over onze verlossing. Op een gewerschot afstands ging de grootste prauw ten anker, en met de kleinste die den roover toebehoorde, kwamen drie flinke kerels aan boord, met een kris gewapend. Na van weerszijden eenige voor ons onverstaanbare woorden en wonderlijke gebaren te hebben gewisseld, kwamen er twee uit de kleine prauw over en gaven de roovers de hand, verzochten Morsadie om naar hunne prauw te willen varen, alwaar zij zeiden dat de heer Rauws met den losprijs was. Eerst deed Morsadie nog pogingen om hen over te halen bij hem aan boord te komen met hunne prauw. Doch hierin werd niet getreden, waarna

Morsadie zich alleen met een kris gewapend, met het kleine prauwtje naar de andere prauw begaf, moettende echter twee der aan boord gekomenen als gijzelaars voor hem onder de roovers achterblijven. Nauwelijks was Morsadie in de prauw bij den heer Rauws of de kleine prauw kwam weder terug, bracht zes zakken rijst, een mand met tabak, eenige sirie en een flesch met arak mede, benevens last van Morsadie dat de leerling Schrooijenstein en ik mede moesten komen, waarna Morsadie het overige van den losprijs zoude aanbrengeu; eerst maakten zij nog eenige tegenwerping, doch op grond van het gezegde der twee mannen van den wal, dat zij met hun leven borg voor dat van Morsadie bleven, kregen wij verlof om hen te verlaten. Het groote tijdstip brak aan, veel hadden wij niet bij elkander te pakken, en namen dus met een van vreugde kloppend en gloeiend hart afscheid van onze gastheeren. De meesten gaven ons de hand, onder een „slamat djalan sinjoor“ (goede reis heer) doch eenigen waren zelfs of toonden zulks ten minsten, aangedaan, zelfs waren er twee die voor mij nederknielden en mijne hand op hun hoofd lagen, daarna opstonden en na vooraf gezegd te hebben: „neem niet kwalijk,“ mij op de borst kusten, waarschijnlijk een bewijs van achting of onderdanigheid bij dezen volksstam; ook waren deze twee juist menschen, die over het geheel genomen ons het best hadden behandeld en menigmaal met eenig eten of tabak hadden gedeeld. Allen, tot zelfs de slaven, wenschten ons nu goede reis, geluk en zegen, en na nogmaals aan allen eene hand te hebben toegereikt, waar zij elkander als het ware om verdrongen, verlieten wij de rooversprauw, en kwamen bij de anderen, waarin zich de heer Rauws en ook nog Morsadie bevond; eerstgenoemde had ik bijna niet meer gekend, zulk eene verandering had hij ondergaan, de baard afgeschoren, het haar behoorlijk geknipt, en schoone kleederen aan; dit alles gaf een fameuse verandering. Morsadie zat met de zak met spaansche matten tusschen zijne beenen, de zak opium onder de eene knie en in de eene hand zijn uitgetrokken kris, welke even als zijne oogen flikkerde. Ras ontwaarde ik dat hij door het gebruik van arak, welke de heer Rauws had medegebracht, was bevangen, en in eene eenigszins verhitte gesteldheid was gebracht; een chineesche kom half vol met dezen drank welke naast hem stond, bevestigde dit gevoelen nog meer. Hij reikte mij de hand, en hemelde hoog op van zijne goedheid te onswaarts, bracht mij na eene

goede slok genomen te hebben, de kom met arak toe, en wilde dat ik nu vriendschap met hem zoude drinken. Ik nam dan ook een teugje, doch hetgeen ik daarbij gevoelde was alles behalve vriendschap voor Morsadie. Nu brandde ik van verlangen om weder vrij den grond te drukken, en verzocht den heer Rauws om gezamenlijk aan wal te stappen. Zijn Ed. hield mij voor dat het beter ware, een eind weegs op te varen, aangezien de weg te ver en te slecht was om te loopen. Doch niets kon mij terughouden. Wij voeren dan aan land met het kleine rooversprauwtje. Onwillekeurig knielde ik neder in het zand en dankte sprakeloos Hem die ons zoo wonderbaar had gered uit duizendtal gevaren.

Nauwelijks waren wij nu 30 passen in het bosch of werden daar ontvangen door circa 40 gewapende mannen, zijnde eene wacht welke de Sultan van Bima langs den oever der baai door het bosch had gezonden, ten einde ons op den tocht naar Bima te vergezellen, en voor alle gevaar te behoeden. De heer Rauws had ingevolge afspraak ook gezorgd om ons onmiddellijk met eenig voedsel te laven, en eenige rijst, broodjes benevens een paar gebakken vischjes medegebracht, welke dan ook met niet weinig smaak werden verslonden. Na een tocht van twee uren loopens kwamen wij aan eene plaats waar een prauw ons wachtte en namens den heer Steins, civiel gezaghebber te Bima verzocht naar de overzijde te varen, alwaar Zijn Ed. zich bevond. Verblijd namen wij deze uitnoodiging aan, en landden aldaar. De uiterst vriendelijke ontvangst en de hartelijke deelneming van den heer Steins en zijn gezelschap deed ons nog meer het thans herkregeen genot der vrijheid met vreugde smaken. Een traan van medelijden ontrolde den braven man bij het gezicht van onze ellendigen toestand. Een groote hoeveelheid eten en drinken had de heer Steins daar ter plaatse medegebracht, waardoor wij ons niet weinig verkwikten; ook schoone kleederen waren voorhanden, waarvan wij echter geen onmiddellijk gebruik maakten, aangezien het hoog noodzakelijk was ons eerst behoorlijk te reinigen, ons haar te doen snijden en te scheren. Na den maaltijd voeren wij nu weder over, en kwamen 's avonds ten 7 ure te Bima aan, bedankten den heer Steins voorloopig van harte voor de aangewende moeite en aan ons betoonde goedheid, en trokken in het fort alwaar de heer Rauws bij den sergeant-kommandant intrek had genomen, ten einde den heer Steins die met eene groote familie was belast

niet in zijn huis tot overlast te zijn. Na zeer welwillend door de bezetting ontvangen te zijn geworden, maakten wij een begin met ons te reinigen, waartoe eene groote waterput in het fort ons bijzonder van dienst was, en na geschoren en gekapt te zijn, trokken wij schoone nachtkleederen aan. Onbeschrijfelijk wonderlijk kwam mij deze verandering voor, en ik kon niet nalaten uit gewoonte, naar mijn lange knevels en baard te grijpen, welke echter nu waren afgeschoren. Na nu nog wat te hebben genuttigd, begaven wij ons voor het eerst na circa drie maanden in een hachelijken toestand verkeerd te hebben, onbezorgd ter rust. Den volgenden morgen gingen wij vroeg gezamentlijk naar de eerste civiele autoriteit, den heer Steins, en maakten onze opwachting, en verzochten Zijn Ed. ons bij den Sultan te willen inleiden, ten einde dien braven man onze hartelijke dankbetuiging in persoon over te brengen, want zonder Zijner Hoogheids hulp en medewerking waren wij beiden of ik ten minsten zeker niet meer in het land der levenden geweest. De Sultan had namelijk op verzoek van den heer Steins de duizend Spaansche matten, en de vijf ballen opium gegeven, zijnde er zooveel geld op dien tijd niet in Gouvernements kas. Ook was er bij niemand dan bij Z. H. den Sultan opium verkrijgbaar. Wij werden zeer beleefd ontvangen, en na buiten de behoorlijke plichtplegingen over een en ander te hebben gesproken, onder het gebruik van een kopje thee en glaasje wijn, vertrokken wij weder naar ons verblijf. Den volgenden dag werd ons van den Sultan eene menigte eetwaren, vruchten enz. gezonden. Vervolgens brachten wij onzen tijd door met van tijd tot tijd een wandeling door de omstreken van Bima te doen, te jagen, visschen en onze papieren en rapporten in orde te brengen; ook voorzagen wij ons zooveel mogelijk van de benoodigde kleedingstukken welke wij van de inwoners kochten. Veelal brachten wij den avond bij den heer Steins door. Op een dier avonden circa ten 8 ure hoorden wij een schot. Dit deed ons veronderstellen dat er een oorlogsvaartuig in de baai was aangekomen, waarom den heer Steins proponeerde om smorgens zeer vroeg eens met zijne sloep naar buiten te gaan, te meer dewijl Zr. Ms. Schoener *Daphné* te Bima verwacht werd. Zeer vroeg in den morgen gingen wij op reis en ontwaarden bij het laatste fortje in de baai werkelijk een schoener, waar wij dan ook spoedig aan boord roeiden, en vernamen dat het Zr. Ms. schoener *Janus* was, gekommandeerd door den Luit. 1^e klasse

Bastiaanse, welke was afgezonden van Java om de schipbreukelingen van Zr. Ms. stoomschip *Willem I* optesporen. Uitermate was de vreugde, die de heer Bastiaanse betoonde te gevoelen, over het geluk dat hem was geworden in het gedeeltelijk volbrengen zijner zending, en hartelijk, ja deelnemend was de ontvangst der overige heeren aan boord. Er werd door den kommandant besloten, den volgenden morgen te vertrekken naar Makassar, hoewel wij allen gaarne naar Java wenschten te gaan. Wij verlieten aldus de schoener en begaven ons terug naar Bima. Ons rampzalig boeltje was spoedig bij elkander gepakt, en na des avonds nog een afscheidsbezoek bij den Sultan te hebben afgelegd, welke ons nog een menigte vruchten en andere eetwaren liet te huis brengen voor de reis, gingen wij smorgens van Bima; een groot deel der christenbevolking vergezelde den heer Steins om ons uitgeleide te doen tot aan het laatste fortje, alwaar wij na hartelijke dankbetuigingen en zegenwensen ons in een prauw inscheepten, en naar boord van Zr. Ms. schoener *Janus* voeren. Al ras ging men onder zeil, en ankerde ter reede van Makassar; hier werden ook eenige dagen doorgebracht, waarna wij verder met hetzelfde vaartuig naar Batavia werden overgevoerd.

Eenige dagen na onze aankomst aldaar gewerd mij de thans door mij bekleede, reeds lang verwachte rang van 2^e Luitenant bij het opgerichten korps mariniers.

Had eene zware ziekte, waarschijnlijk ten gevolge der veelvuldig doorgestane ellende, niet mijne gezondheid grootendeels en ten minsten voor langen tijd verwoest, dan zoude ik zeker de doorgestane rampen niet meer zoo gevoelen als thans, ten gevolge waarvan ik mij nog een geruimen tijd in onaangename omstandigheden zal bevinden.

Ziedaar, geachte lezer, een naar waarheid afgemaald en onopgesmukt verhaal, hetwelk zeker uwe deelneming ons zal hebben doen verwerven.

Nog kan ik mededeelen dat van de vier inlanders, welke mij in de sloep vergezelden, reeds drie de handen der roovers zijn ontvlucht en op Java aangekomen; alleen van mijn jongen is nog geen bericht. De matroos Loetema heeft niet lang het geluk der vrijheid na zijne verlossing mogen genieten; hij is is kort daarna aan een zware ziekte ten gevolge van het doorgestane lijden overleden.

Dat ieder mensch van zulke bijzondere en onaangename ontmoetingen bevrijd moge blijven, is de hartelijke wensch van den schrijver

J. A. MULLER.